

Nr 192.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.; given Stockholms slott den 24 mars 1950.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning; samt

2) lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. Danielson.

Propositionens innehåll.

I propositionen föreslås att allmänna arbetstidslagen den 16 maj 1930 utsträcker till att omfatta även flottningsarbete samt att arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer i sin gällande lydelse göres definitiv genom att den nuvarande tidsbegränsningen i fråga om lagens giltighetstid undanröjes.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning från och med den 1 januari 1951 skall hava ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 10 § 1 mom. samma lag¹ icke skall äga giltighet efter den 31 december 1950.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Denna lag — — — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som — — — — — ävensom fiske,	
f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, <i>ävensom flottning,</i>	f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete,
g) upptagning av — — — — — detaljhandeln äger tillämpning,	
k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt ²	k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt
l) arbete, som — — — — — hans bostad.	

Beslut enligt 3, 5, 6, 7 eller 10 § lagen om arbetstidens begränsning, vilket påkallas med hänsyn till denna lag, må meddelas efter den 31 augusti 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

¹ Jfr 1945: 271 och 1947: 217.

² Enligt lag den 23 maj 1947 skall 1 § andra stycket k) hava denna lydelse endast t. o. m. den 31 december 1950. Eljest gällande lydelse är k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt.

Förslag

till

Lag

**om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell,
restauranger och kaféer.**

Härigenom förordnas, att arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer, vilken gäller till och med den 31 december 1950, skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 17 februari 1950.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *laglig reglering av arbetstiden vid flottning* samt anför.

Inledning.

Arbetstiden vid flottningsarbete är icke reglerad i gällande arbetstidslagstiftning. Sedan frågan härom vid olika tillfällen berörts i riksdagen, anhöll riksdagen i skrivelse den 19 april 1947 (nr 107), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning av frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den av riksdagen önskade utredningen har numera ombesörjts av arbetsutredningen¹ — tillsatt den 15 mars 1947 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari samma år för att verkställa en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen — som den 1 december 1949 avlämnat betänkande i ämnet² (SOU 1949: 58). I betänkandet föreslås att allmänna arbetstidslagen, d. v. s. lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, utsträcker till att omfatta även flottningsarbete.

Över detta betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av arbetarskyddsstyrelsen — som i ärendet hört skogsyrkesinspektören i norra distriktet — arbetsmarknadsstyrelsen — som inhämtat yttranden från länsarbets-

¹ Utredningen består av häradshövdingen Ove Hesselgren, ordförande, ombudsmannen i Svenska industrijänstemannaförbundet Harald Adamsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare fru Elsa Johansson, Norrköping, och Olof Nilsson, Göteborg, direktören i Järnbruksförbundet Gustaf Rudenstam samt ombudsmannen i Svenska metallindustriarbetareförbundet Edvard Vilhelmsson.

² Den undersökning angående flottningsarbetet, som ligger till grund för utredningens förslag, har utförts av en delegation inom utredningen, bestående av Vilhelmsson jämte fyra för ändamålet tillkallade experter nämligen flottningsscheferna P. Lundén och J. Staël von Holstein — den senare efterträdde under undersökningens gång direktören i Föreningen skogsarbeten A. Duus-Otterström — samt ordföranden i Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet Ch. Winroth och ombudsmannen i samma förbund I. Enberg.

nämnderna i den nordliga delen av landet — domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Föreningen skogsarbeten, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Svenska flottledsförbundet — som bifogat yttrande från Dalelvarnes flottningsförening — Svenska lantarbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige samt Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

I remissyttrandena äro meningarna i viss mån delade angående huruvida arbetstidsutredningens förslag bör genomföras.

För egen del tillstyrker jag att så sker; och jag anhåller nu att få lämna en närmare redogörelse för detta ärende.

Gällande bestämmelser.

Allmänna arbetstidslagens huvudsakliga innehåll.

Lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning gäller i princip för hela näringslivet, dock endast för rörelser eller företag, vari i regel flera än fyra arbetare sysselsättas (1 § första st.). Från lagens tillämpning äro emellertid vissa former av arbete undantagna (1 § andra st.), bl. a. dels arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande, dels arbete, som till sin natur är så oregelbundet att det icke kan förläggas till bestämda tider, och dels skogsarbete samt kolning i mila, ändock att det ej är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning. Vidare undantagas sådana arbeten, beträffande vilka arbetstiden regleras i speciella arbetstidslagar, såsom sjöarbetstidslagen, lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln samt arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer.

Såsom en huvudregel beträffande den ordinarie arbetstidens längd stadgas i allmänna arbetstidslagen (4 § första st.), att arbetsgivare icke får använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar om dygnet eller 48 timmar i veckan. Om nämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, får dock arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar. För arbete, som bedrivs med regelbunden skiftindelning, får annan arbetstid tillämpas, såframt icke därigenom uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst 3 veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan (4 § andra st.).

Från dessa huvudregler äger arbetarskyddsstyrelsen enligt 5 § medgiva undantag. Därest för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån är beroende av årstiden eller väderleken eller på grund av annat förhållande är av växlande längd, må således enligt 5 § 1 mom. medgivas, att arbetstiden begränsas endast så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan. Enligt 3 mom. må i erforderlig ut-

sträckning undantag medgivnas beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse. Enligt 4 mom. få de undantag medgivnas, som kunna vara påkallade för att undvika allvarligt missförhållande; och enligt 5 mom. må undantag beviljas om det stora flertalet av de berörda arbetarna finner undantaget önskvärt och arbetstiden ej kommer att oskäligt utsträckas.

Beträffande övertid gäller enligt lagen att sådan får uttagas under vissa förutsättningar i anledning av natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses (6 §), ävensom i viss omfattning till de förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden. I övrigt får övertidsarbete förekomma i form av dels s. k. allmän övertid, som får uttagas av arbetare, som fyllt aderton år, med högst 200 timmar per arbetare och år, dock högst 48 timmar under loppet av 4 kalenderveckor (7 § 2 mom.), och dels s. k. extra övertid, som får uttagas intill ytterligare högst 150 timmar för arbetare och år (7 § 3 mom.). Allmän övertid får arbetsgivaren uttaga, då han så finner påkallat med hänsyn till särskilt förhållande. För uttagande av extra övertid fordras tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen; och sådant tillstånd må lämnas när ytterligare eftergift i fråga om arbetstiden är av trängande behov påkallad.

Om sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, äro ense om viss ytterligare eftergift i fråga om arbetstiden, äger Konungen förordna att eftergiften må allmänt åtnjutas inom verksamhetsområdet (10 § 2 mom.). Likaså äger Konungen, om tillämpningen av lagen skulle medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, medgiva erforderliga undantag från lagens tillämpning (10 § 3 mom.).

Tillsynen å efterlevnaden av lagen utövas av yrkesinspektionens befattningshavare (11 § 1 mom.).

Kollektivavtalsbestämmelser.

I de för flottningsarbetarna gällande kollektivavtalen finnas vissa arbetstidsbestämmelser. Jämlikt dessa skall arbetstiden vid tidlönsarbete bestämmas av arbetsledningen med hänsyn till det arbete, som skall utföras. Där förhållandena det medgiva och arbetstiden kan utnyttjas effektivt, skall arbetstiden begränsas till 10 timmar per dygn. Om möjligt skall arbetstiden i regel förläggas mellan kl. 6 och 18. Vidare stadgas ledighet från arbetet efter kl. 6 å vissa helgdagsaftnar. För arbete, som överskjuter 10 timmar per dygn eller som infaller efter kl. 6 å helgdagsaftnar samt mellan kl. 18 dag före sön- och helgdag och kl. 18 sön- och helgdag, stadgar avtalet viss högre lön. Tidlönsarbetare, som efter tillsägelse befinner sig på arbets-

post, åtnjuter avlöning såväl för arbetad tid som för den tid, han stått färdig rycka in i arbetet. Ett avbrott med flottningsarbetet exempelvis i samband med en brötbildning medför nämligen i regel att en mängd arbetare bli sysslolösa, men de kunna därför icke lämna sina arbetsposter. För avlägset belägna flottleder finnas särskilda bestämmelser, som reglera ersättningen vid avbrott i arbetet. Dessa äro av ekonomisk betydelse i huvudsak för dem, som arbeta så avlägset från den egna bostaden, att de vid avbrott icke ha möjlighet att återvända dit eller utföra annat arbete.

Vad nu sagts om kollektivavtalsbestämmelserna gäller icke arbete vid skiljeställen. Därstädes är den ordinarie arbetstiden bestämd till 48 timmar per hel arbetsvecka. Enligt en till denna bestämmelse fogad protokollsanteckning är det dock parterna obetaget att under vissa förhållanden lokalt överenskomma om den ordinarie arbetstidens utsträckning. Denna bestämmelse syftar på tillfällen, när anhopning av virke inträffat eller då andra omständigheter påkalla sorteringens forcerande. På samma sätt kan den ordinarie arbetstiden inskränkas, då det visar sig erforderligt med hänsyn till dagsljus eller andra omständigheter. Dessa undantag från 48-timmarsveckan ha dock icke större betydelse och ha företrädesvis tagits i anspråk vid några högre upp belägna skiljeställen för att undvika förseningar i flottningen i den längre ned belägna delen av flottleden. Avtalet för skiljeställen stadgar skyldighet för arbetare att på arbetsgivarens anfordran utföra övertidsarbete i den utsträckning lag medgiver. Dock åligger det arbetsgivaren att inskränka dylikt arbete till sådant, som icke utan stor olägenhet kan uppskjutas till ordinarie arbetstid.

Arbetstidsutredningens betänkande.

Verkställda undersökningar.

I betänkandet lämnas först en beskrivning av arbetet vid flottlederna. Beträffande redogörelsen härför torde jag få hänvisa till betänkandet (sid. 19—27). Nämnas må att, enligt vad utredningen upplyser, under en flottningssäsong mellan 40 000—45 000 man torde erfordras under längre eller kortare tider.

För att få en uppfattning om det är möjligt att genomföra en laglig arbetstidsreglering för flottningsarbetet och om det går att förkorta den nu där vanliga arbetstiden har utredningen verkställt vissa undersökningar. Dessa bygga på material från flottningsföreningarna avseende arbets- och anställningstiderna för flottningsarbetarna under de senare åren m. m. Av undersökningarna, vilka redovisas å sid. 27—64 i betänkandet, framgår i huvudsak följande.

Vad först angår flottningsarbetarnas fördelning på yrkesgrupper visar det sig att det avgjort största antalet flottningsarbetare är antingen jordbrukare eller skogsarbetare. Av dessa båda grup-

per utgöra skogsarbetarna den största delen; på många håll är denna grupp omkring dubbelt så stor som jordbrukargruppen.

Av uppgifter angående anställningstidens längd, vilka lämnats av Föreningen skogsarbeten och som hänföra sig till 1947 års flottning samt avse flertalet stora flottleder, framgår, att genomsnittligt 53 %, d. v. s. över hälften av samtliga flottningsarbetare, ej ha längre anställningstid än 15 dagar. En anställningstid av högst 20 dagar ha 64 % av samtliga arbetare. För omkring $\frac{1}{5}$ varar anställningen högst en månad. Anställningstiden för den stora massan arbetare är således av helt kort varaktighet. Förhållandena växla dock i de enskilda flottlederna, och enligt uppgifter beträffande Indals och Ljunga älvs flottleder samt vissa distrikt, som flottas av Dalelvarnes flottningsförening, är anställningstiden längre.

Uppgifter avseende den dagliga arbetstidens längd vid olika flottleder åren 1943—1948 utvisa betydande variationer. De längsta arbetstiderna äro således omkring 50 % längre än de kortaste, något som enligt utredningens mening återspeglar flottningsarbetets starka beroende av väder- och vindförhållanden. Medelarbetstiden för man och dag under de berörda åren utgör för Klarälvens flottningsförening omkring 10,5 timmar, för Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar omkring 10,6 timmar, för Amungen-Hosjö flottningsförening omkring 12 timmar, för Umeå flottningsförening omkring 12,5 timmar samt för Luleå flottningsförening omkring 12,7 timmar. Medelarbetstiden varierar något från det ena året till det andra, ehuru i regel obetydligt; högsta variationen är 0,6 timmar.

Emellertid påpekar utredningen, att de lämnade arbetstidsuppgifterna uppenbarligen i viss omfattning överstiga de verkliga arbetstiderna. Härom anför utredningen bl. a.

I statistiken ingår all tid för vilken enligt kollektivavtal avlöning skall utgå. Detta innebär, att uppgifterna även omfatta tid, då arbetare stått till arbetsgivarens förfogande utan att arbete utförts. Den omfattning i vilken detta förekommit är i viss mån beroende på de rådande flottningsförhållandena, men omfattningen är också avhängig av det sätt varpå arbetet organiserats. Därest en arbetstagare på arbetsplatsen står till en arbetsgivares förfogande kommer dylik tid även enligt en eventuell arbetstidslagstiftning för flottning att räknas in bland de arbetade timmarna. Men man torde med ledning av allmänna erfarenheter kunna utgå från, att därest en arbetstidsreglering införes, utnyttjandet av den till buds stående arbetstiden kommer att effektiviseras vid sådana arbetsställen, där förutsättningar därför föreligga. De under nuvarande förhållanden lämnade arbetstidsuppgifterna, då all reglering av arbetstiden saknas, måste därför med sannolikhet komma att ge högre värden än vad förhållandet skulle ha varit, därest en laglig reglering förelegat. Det påpekade bör hållas i minnet vid bedömandet av uppgifterna rörande den dagliga arbetstidens längd.

Utredningen har rörande 1948 års flottningssäsong infortrat ett mera omfattande statistiskt material från de förutnämnda flottningsföreningarna för att få möjligheterna att införa flottningsarbetet

under den allmänna arbetstidslagen belysta. Vid bearbetningen av materialet har utredningen ansett sig böra utgå från den praxis, som gäller vid tillämpningen av de bestämmelser i den allmänna arbetstidslagen, som enligt utredningen skulle komma att reglera flottningsarbetet, därest detta infördes under lagen. I anslutning härtill har utredningen räknat med att arbetstiden med stöd av 5 § i lagen skulle bli reglerad för fyraveckorsperioder. Detta skulle innebära att den ordinarie arbetstiden för varje period bleve högst 192 timmar. Härtill skulle för varje period tillkomma dels allmän övertid om 48 timmar inom ramen av 200 timmar per kalenderår och dels den extra övertid, som finge uttagas efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen. Med anknytande till hittillsvarande praxis i fråga om medgivanden till dylik övertid — högst 10 timmar per kalendervecka och 90 timmar per halvår — har utredningen utgått från att den extra övertiden skulle komma att uppgå till 40 timmar per fyraveckorsperiod inom ramen av 90 timmar för hela flottningssäsongen. Inom varje fyraveckorsperiod skulle således kunna uttagas ordinarie arbetstid och allmän övertid med sammanlagt 240 timmar. Lades därtill den extra övertiden komme man upp till en sammanlagd arbetstid av 280 timmar för perioden. Givetvis — framhåller utredningen — skulle arbetstid icke kunna uttagas i denna utsträckning under alltför många perioder med hänsyn till de maximala gränserna för övertiden. Under två perioder kunde emellertid arbetstiden uppgå till 280 timmar, under en period till 250 timmar, under en till 240 timmar och under ytterligare en till 200 timmar. Under förutsättning att den extra övertiden begränsades till 90 timmar — lagens maximum är 150 timmar — vore därmed de maximala möjligheterna till övertid tagna i anspråk. Vid dylik arbetstidsberäkning brukade året enligt utbildad praxis delas i fasta fyraveckorsperioder, varvid den första perioden började med årets första hela kalendervecka.

En bearbetning av materialet från dessa utgångspunkter visar beträffande de undersökta distrikten under Klarälvens flottningsförening, att därstädes endast en mycket ringa del av den utförda arbetstiden överstigit 240 timmar per man och fyraveckorsperiod. Om hänsyn toges till möjligheterna att tillgripa extra övertid, skulle praktiskt taget all arbetstid ha fallit inom lagens maximibestämmelser.

Vid Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar, där flottningssäsongen varar längre, ha arbetstiderna under tre perioder, om än i förhållandevis ringa omfattning, överstigit 240-timmarsgränsen. Hade extra övertid tillgripits, skulle praktiskt taget all arbetstid så när som 0,8 % under en period ha fallit inom lagens maximibestämmelser.

För Amungen-Hosjö flottningsförenings del har den där förekommande sjöflottningen — som leder till långa arbetstider — föranlett, att en större andel av arbetstiderna än beträffande de föregående flottningsföreningarna fallit över de aktuella gränserna. För en period har ej mindre än 15,3 % av

antalet utförda arbetstimmar legat ovanför 240-timmarsgränsen. Två andra perioder visa så höga tal som 12 %. Skulle extra övertid ha tillgripits, hade en betydande del av dessa arbetstider kunnat rymmas inom den allmänna arbetstidslagstiftningens ram. Även om hänsyn togs härtill, skulle dock under den förstnämnda perioden 8,2 % av arbetstimmarna icke ha kunnat utföras med en tillämpning av lagen.

Vad slutligen angår Umeå flottningförening har endast under en period i någon större omfattning uttagits arbetstid utöver 240-timmarsgränsen, nämligen med 7,5 %. Över 280-timmarsgränsen ha under denna period fallit 5,1 % av arbetstiden.

Sedan huvudresultaten av undersökningen framkommit, har utredningen låtit 12 av de större flottningföreningarna yttra sig däröver. Därvid ha några föreningar lämnat ytterligare statistiska uppgifter. Av dessa framgår bl. a. att enligt uppgifter från Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningföreningar under två perioder år 1949 8,1 resp. 8,5 % av samtliga arbetstimmar under perioden överskridit 240-timmarsgränsen. Motsvarande procenttal i fråga om 280-timmarsgränsen utgjorde 3,4 resp. 0,1. Under de båda övriga fyraveckorsperioder, som berördes av flottningssäsongen, hade angivna gränser ej överskridits.

Amungen-Hosjö flottningförening anger antalet arbetare, som utfört arbete under mer än 54 dagar — d. v. s. den sammanlagda tid under vilken arbetsgivaren förfogar över en arbetstid av 280 timmar per fyraveckorsperiod — till 44,4 % av hela den anställda arbetsstyrkan. Av arbetarna ha 49 % haft längre arbetstid än 11,7 timmar per dygn, vilket utgör den medel-arbetstid som högst kan uttagas per dag vid en maximering av tiden till 280 timmar per fyraveckorsperiod.

Enligt uppgift från Umeå flottningförening ha under 1949 års flottningssäsong av 3 200 undersökta tidlönsanställda arbetare 395 eller 12 % haft en arbetstid överstigande 280 timmar under en period. Den största gruppen har utgjorts av båtmanskap och långflottare. Dessa båda kategorier ha deltagit i flottningsarbetet under hela säsongen, varför de under fyra perioder överskridit 280-timmarsgränsen. Piteå flottningförening har uppgivit, att det — utan att dess statistik dock slutligen bearbetats — vore föreningen bekant, att minimum av arbetstid, som användes vid flottningföreningen under en fyraveckorsperiod, varit 308 timmar.

Utredningen finner undersökningsmaterialet visa, att den avgjort största delen av arbetstiden fallit under 280-timmarsgränsen, och erinrar om det förut berörda förhållandet, nämligen att antalet redovisade arbetstimmar med all sannolikhet icke obetydligt överstiger det antal, som skulle ha bokförts som arbetade timmar, därest en lagstiftning rörande arbetstidens begränsning hade funnits. Beaktade man detta förhållande syntes det utredningen, som om undersökningen givit till resultat, att en laglig reglering av arbetstiden i enlighet med vad förut angivits icke annat än i vissa särskilda

fall skulle ha påverkat arbetsförhållandena och möjligheterna att genomföra flottningsarbetet. Vid en enligt utredningens förutsättningar lagligt reglerad arbetstid hade man kunnat uttaga praktiskt taget samma arbetstid som i verkligheten behövs för flottningsarbetets utförande. De fall, då längre arbetstider än 280 timmar under en fyraveckorsperiod förekommit, hade visat sig gälla speciella slag av flottningsarbetet, nämligen sjöflottningen och slutflottningen. Skulle en laglig arbetstidsreglering äga rum, vore det enligt utredningens mening tydligt, att särskild hänsyn borde tagas till dessa slag av flottningsarbete.

För att komplettera utredningsmaterialet har arbetstidsutredningen tillställt samtliga flottningsföreningar av större betydelse skrivelser med förfrågan, om enligt deras uppfattning en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetet i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut angivits — d. v. s. med möjlighet att uttaga arbetstid med upp till 280 timmar per arbetare under en fyraveckorsperiod — skulle komma att i något mera betydelsefullt hänseende försvåra flottningsarbetets ändamålsenliga bedrivande.

Flertalet flottningsföreningar ha därvid funnit förslaget ej kunna genomföras utan en ökning av arbetsstyrkan eller en förlängning av flottningstiden. I det förra hänseendet har framhållits att det redan nu med den sedan 7—8 år tillbaka rådande knappheten på arbetskraft vore mycket svårt att skaffa erforderligt, kvalificerat folk till flottningarna. Särskilt i vissa landsändar — bl. a. lappmarkssocknarna, Västerbotten och de glest bebyggda skogsområdena i Jämtland — vore redan all tillgänglig arbetskraft utnyttjad, varför en ökning av arbetsstyrkan vore praktiskt ogenomförbar. Man kunde befara att flottningen finge avbrytas för året, när det tillåtna antalet övertidstimmar utnyttjats. I vart fall beträffande de övre delarna av flottlederna kunde man bli tvingad att övergå till tvåårig flottning. Detta skulle innebära nationalekonomiska förluster, i all synnerhet som den grövre skogen numera i huvudsak toges efter de avlägset belägna delarna av flottlederna och sågtimret vore det sortiment, som toge största skadan av lagring i flottlederna. En förlängd flottningstid skulle även medföra skada för produktionen av elektrisk kraft.

Det framhålles vidare att en lagstiftning med en periodindelning såsom grund komme att missgynna de arbetsgivare, som beredde sina arbetare en något längre tids anställning. Men det funnes ingenting som hindrade, att en arbetare, som arbetat 240 timmar under en period hos en arbetsgivare, hunne att avverka ytterligare 240 timmar antingen hemma på sin gård eller hos annan arbetsgivare. En lagstiftning rörande begränsad arbetstid för flottningsarbete kunde alltså ej bli effektiv och skulle ej förhindra de olägenheter som antoges förekomma. För övrigt hyste arbetarna själva motvilja mot en arbetstidsförkortning. Att så vore förhållandet berodde ej blott på att de fruktade lägre arbetsförtjänster utan även på att de vid avlägset

belägna flottleder icke skulle kunna utnyttja fritiden. Att märka vore även att flottningsarbetet, som i regel vore av kort varaktighet och till stor del bestode av vakthållning eller andra mindre ansträngande arbeten, trots den ofta långa arbetstiden vore mindre tungt än de arbeten flottningsarbetarna deltog i under övrig tid. Många äldre arbetare ansåge det vara för tungt att gå i skogsarbete men ginge gärna i flottningsarbete. Det förelåge icke bland flottningsarbetarna ohälsa eller förslitning i större utsträckning än i andra jämförbara yrken.

Den av arbetstidsutredningen enligt det föregående övervägda lagstiftningen rörande arbetstiden för flottningsarbetare har härefter diskuterats vid en av utredningen hållen konferens med flottningscheferna för de större flottningsföreningarna samt företrädare för ett antal avdelningar tillhörande Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Sedermera ha *arbetsmarknadens representanter i utredningens flottningsdelegation* yttrat sig beträffande hithörande spörsmål. De experter, som företrädde arbetsgivarsidan, förklarade därvid, att de ansågo bärande motiv icke föreligga för en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbete, men att de likväl icke ville motsätta sig en sådan. I samband härmed framhöllo arbetsgivarsidans experter bl. a. följande. Därest en arbetstidslagstiftning på detta område möjliggjorde en reglering av arbetstiden på i huvudsak följande sätt, kunde arbetsgivarsidan godtaga densamma. Den ordinarie arbetstiden vid flottning begränsades allenast så, att den i genomsnitt för fyra veckor komme att uppgå till högst 48 timmar i veckan. Arbetsgivarna bereddes möjlighet att utöver allmän övertid uttaga extra övertid i minst den utsträckning som utredningen ifrågasatt, d. v. s. 40 timmar per fyraveckorsperiod inom ramen av 90 timmar per flottningsår. Det förutsattes, att arbetarskyddsstyrelsen såväl i fråga om regleringen av den ordinarie arbetstiden som beträffande medgivande till extra övertid toge verklig hänsyn till de för flottningsarbetets rationella bedrivande föreliggande omständigheterna, så att den för flottningen erforderliga arbetstiden kunde uttagas. I fråga om vissa slag av flottning, nämligen sjöflottning och slutflottning, förutsattes, att den tidrymd, för vilken den ordinarie arbetstiden skulle regleras, utsträcktes till minst sex veckor. Dessutom förutsattes, att i fråga om dammvakternas arbetstid undantag från lagens bestämmelser medgäves i erforderlig utsträckning. Ackordsflottning borde räknas såsom sådant okontrollerat arbete, att det komme att falla utanför arbetstidslagen jämlikt undantag a) i 1 §. Vidare uttalades, att det för flottningsföreningarnas del vore oväsentligt, om en dylik reglering av arbetstiden toge sig uttryck i en speciallagstiftning för flottning eller i en särskild tillämpning av allmänna arbetstidslagen. Avgörande vore att flottningen under överskådlig tid kunde tillförsäkras minst den arbetstid, som åberopats i det föregående. I den mån dispenser från lagen erfordrades, förutsattes det, att sådana gäves generellt och för längre tidsperioder.

Från arbetarsidan förklarade man sig kunna godtaga en reglering av arbetstiden vid flottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetsgivarsidan angivit. Man vore även villig medverka till att bereda flottningsföreningarna möjlighet att disponera övertid i den utsträckning, som erfordrades för ett rationellt bedrivande av arbetet. Då arbetarsidan gjorde detta medgivande skedde det emellertid under förutsättning att flottningsföreningarna redan från början skulle minska den dagliga arbetstiden vid de flottleder eller utflottningsdistrikt, där så av praktiska skäl låte sig göra. Vidare skulle flottningsföreningarna i fortsättningen eftersträva att successivt nedskära arbetstiden i den mån möjligheter därtill förelåge.

Utredningens förslag.

Såsom närmare framgår av sid. 65—71 i betänkandet föreslår utredningen, att arbetstiden vid flottningsarbete göres till föremål för laglig reglering genom att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utsträcker att omfatta även dylikt arbete.

Till närmare utveckling av sin ståndpunkt framhåller utredningen i fråga om behovet av en laglig arbetstidsreglering av flottningsarbete bl. a., att en successiv sänkning av arbetstiden vid flottningsarbete framstår såsom i hög grad önskvärd. Undersökningsmaterialet utvisade, att arbetstiden, särskilt vid vissa flottleder, vore mycket lång. En daglig arbetstid om 13 timmar vore icke ovanlig. Ehuru en flottningsarbetares arbetsdag till en del bestode av bevaknings- och passningsarbeten, som fordrade jämförelsevis liten ansträngning, vore dessa arbeten dock icke utan påfrestningar särskilt vid ogynnsamma väderleksförhållanden. För en sänkning av arbetstiden talade även den omständigheten att man därigenom borde kunna underlätta rekryteringen till yrket, främst bland de yngre arbetarna. Det vore visserligen sant, att flottningsarbetet i och för sig utövade en viss lockelse, särskilt för den som tidigare varit selsatt i skogsarbete. Detta förringade dock icke angelägenheten av en minskning av arbetstiden. Emellertid vore det enligt utredningens mening icke möjligt att genom en lagstiftning i någon större utsträckning omgestalta arbetsförhållandena utan att man riskerade allvarligt avbräck för flottningsarbetet. Skulle en lagstiftning införas, måste denna avpassas så, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke äventyrades. Man måste sålunda i varje fall under en mer eller mindre lång tid efter införandet av en lagstiftning medgiva förhållandevis långa arbetstider.

Enligt vad utredningen uttalar kunde visserligen tvekan uppstå, om det under sådana förhållanden överhuvud vore påkallat med en arbetstidslagstiftning för flottning. Man kunde nämligen räkna med, att om den tekniska utvecklingen medgäve en förkortning av arbetsdagens längd, denna komme att sjunka även om lagstiftning icke infördes på området. Emeller-

tid funnes det anledning tro, att förkortningen skulle bli större och gå fortare, därest en samhällelig myndighet med representanter för arbetsmarknadens parter bevakade förefintliga möjligheter till förkortning.

Vidare anför utredningen.

Möjligheten av att genomföra en lagstiftning på förevarande område har erkänts av representanter för arbetsmarknadens båda parter. Att under sådana förhållanden även i fortsättningen hålla flottningsarbetarna utanför lagstiftningen måste främst ur psykologiska synpunkter vara mindre välbetänkt. Flottningsarbetarna känna, att de i visst avseende blivit satta i en särställning. De ha icke tillförsäkrats samma skydd från samhällets sida som det stora flertalet arbetare numera åtnjuta. Det torde för övrigt vara en uppfattning, vartill praktiskt taget alla ansluta sig, att lagstiftningen rörande arbetstidens begränsning bör göras så omfattande som detta med hänsyn till förhållandena är möjligt. Vad nu anförts synes utredningen vara av synnerlig betydelse, då det gäller att ta ståndpunkt till införandet av en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare.

Utredningen upptager härefter till bemötande vissa från arbetsgivarsidan framställda erinringar mot en arbetstidsreglering och anför härom.

Mot tanken att söka nedbringa arbetstiden har framförts, att anställningstiderna vid flottningsarbetet vore korta, varför även förhållandevis långa dagliga arbetstider icke skulle skada arbetarna. Mot denna mening torde emellertid böra framhållas, att arbetarna under de delar av året, då de icke äro sysselsatta med flottningsarbete, ha andra arbetsuppgifter att utföra. Några flottningsföreningar ha gjort gällande att arbetarna själva icke skulle önska en förkortad arbetstid. Anledningen härtill skulle närmast vara arbetarnas farhåga för att arbetsförtjänsterna om arbetstiden förkortades skulle komma att nedgå. Vidare har framhållits, att arbetarna i varje fall vid avlägset belägna arbetsplatser skulle ha föga vinst av en arbetstidsförkortning, enär de saknade möjligheter att utnyttja fritiden. Gentemot nyssnämnda påstående, att arbetarna själva icke skulle önska en arbetstidsförkortning, böra framhållas de starka krav, som sedan länge framförts från organiserat arbetarhåll om erhållande av kortare arbetstid. Enligt vad de experter uppgivit, som inom utredningen företråda Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, delas denna åsikt av det stora flertalet medlemmar. Frågan i vad mån en förkortad arbetstid kommer att påverka arbetarnas sammanlagda förtjänster är av den natur, att den faller vid sidan av utredningens uppdrag, varför anledning saknas att här ingå på detta spörsmål. Ett flertal flottningsföreningar har anført att flottningsarbetare icke lede av större ohälsa än andra arbetare. Emellertid är sambandet mellan de betingelser, varunder arbetet utföres, och de enskilda arbetarnas hälsotillstånd enligt utredningens erfarenheter från tidigare undersökningar knappast möjligt att avgöra. Ofta ge sig verkningarna av överansträngning och ohälsosamma arbetsförhållanden tillkänna först vid högre ålder, varvid det i regel är ytterligt svårt att bestämma orsakssammanhangen.

Vissa av flottningsföreningarna anförda svårigheter av huvudsakligen teknisk karaktär har utredningen ej funnit anledning bemöta, enär arbetsgivarsidans uttalande, att man kunde godtaga en laglig reglering av arbets-

tiden, enligt utredningens mening finge tolkas så att dessa problem kunde lösas under de särskilda förutsättningar som angivits.

Vad angår frågan på vad sätt en arbetstidsreglering bör genomföras framhåller utredningen.

Den allmänna arbetstidslagens huvudsyfte är att begränsa arbetstiden till 48 timmar i veckan eller att i varje fall begränsa tiden så, att den genomsnittliga arbetstiden under viss längre tidrymd blir den nyss angivna. Längre arbetstid än 48 timmar i veckan förutsättes skola uttagas endast då särskilda förhållanden göra detta oundvikligt. Anlitandet av övertid skall alltså vara ett undantag, icke en regel. Vid flottningen är det emellertid icke möjligt — i varje fall icke inom överskådlig tid — att generellt tillämpa så kort arbetstid som 48 timmar i veckan vare sig denna tid bestämmes för kalendervecka eller som genomsnitt för ett antal veckor. För en betydande del av flottningsarbetet måste regelmässigt avsevärt längre arbetstid tillämpas. Det blir alltså nödvändigt att tillgripa övertid i mycket stor utsträckning. Ur dessa synpunkter skulle det i viss mån strida mot arbetstidslagens innebörd att lägga flottningsarbetet under lagen. Man skulle till och med som ett skäl häremot kunna anföra, att tillåtandet av övertid i vidsträckt omfattning vid flottning skulle kunna bidra till att övertid inom andra näringsområden bleve en mera vanlig företeelse än vad för närvarande är fallet, icke såsom det bör vara, ett undantag föranlett av särskilda omständigheter.

Emellertid finner utredningen, att en speciallagstiftning för flottning å andra sidan måste väcka betänkligheter. Att utöver de redan förefintliga ganska talrika speciallagarna på arbetstidslagstiftningens område införa ytterligare en ny lag för ett visserligen mycket betydelsefullt men med hänsyn till antalet utförda dagsverken så begränsat område som flottningsarbetet borde icke utan tvingande skäl komma i fråga. Strävandena på arbetstidslagstiftningens område ginge mot såvitt möjligt enhetliga bestämmelser. Resultatet i fråga om den medgivna arbetstidens längd skulle för övrigt med all sannolikhet bli detsamma vilket av de båda alternativen man valde. Att införa en speciallagstiftning som ett provisorium hade utredningen ej ansett vara en ur praktiska synpunkter lämplig väg.

Utredningen förordar sålunda att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta även flottningsarbetet. Detta sker emellertid under två uttryckliga förutsättningar.

Den första är att den ordinarie arbetstiden utan maximering för dygn regleras för längre tidsperiod än en vecka. Den andra förutsättningen är att tilldelning av extra övertid sker i sådan omfattning, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke försvåras. Vid bedömandet av detta senare spörsmål bör emellertid all hänsyn tagas till den tekniska utvecklingen och vilka möjligheter denna kan ha medfört att begränsa den dagliga arbetstiden. Utredningen anser sig kunna förvänta, att omfattningen av denna övertid så småningom kommer att minska, varför de anförda betänkligheterna i en framtid komma att väga mindre tungt.

Beträffande förutsättningarna i övrigt för flottningsarbetets inordnande under allmänna arbetstidslagen anför utredningen.

Med hänsyn till flottningsarbetets säregna natur blir det nödvändigt att vid bestämmandet av den ordinarie arbetstidens längd anlita den möjlighet till särreglering, som arbetstidslagens 5 § 1 mom. erbjuder. Enligt detta stadgande kan arbetarskyddsstyrelsen medge, att arbetstiden allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss längre tidrymd än en vecka kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan. Likaledes blir det nödvändigt att arbetarskyddsstyrelsen medger extra övertid i erforderlig utsträckning. Att ge direktiv för arbetarskyddsstyrelsen vid avgörandet av hithörande frågor har utredningen icke ansett lämpligt. Det bör bli styrelsens sak att med ledning av de framställningar, som komma att göras från de olika flottningsföreningarna, och av det material, som eljest kan införskaffas, träffa de avgöranden, som kunna finnas erforderliga. Då utredningen emellertid haft tillfälle att på olika sätt lära känna de betingelser, varunder flottningsarbetet bedrives, har utredningen funnit det lämpligt att i det följande något närmare ange, hur utredningen tänkt sig att arbetstidsförhållandena borde ordnas. Dessa uttalanden ha dock, detta är utredningen angelägen understryka, endast formen av en sammanfattning av utredningens erfarenheter.

Arbetstidslagen bör kunna omfatta allt flottningsarbete. Emellertid synes den s. k. *ackordsflottningen* falla utanför lagen till följd av det i 1 § under a) stadgade undantaget från lagens tillämpningsområde. Ackordsflottning utföres nämligen regelmässigt under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Så synes även vara fallet beträffande det *arbete, som utföres av dammvakter*. Det kan ifrågasättas om icke dammvakterna vid flottning även kunna hänföras under det i 1 § b) stadgade undantaget från lagens tillämpning. I allt fall synes dammvakternas arbete vara av sådan natur att arbetarskyddsstyrelsen med stöd av 5 § 3 mom. kan medge undantag från lagens allmänna begränsningar.

I den mån flottningsarbete bedrives med regelbunden skiftindelning, såsom fallet är vid skiljeställena, bör den för dylikt *skiftarbete* i arbetstidslagens 4 § andra stycket givna bestämmelsen utan vidare kunna tillämpas.

För allt *övrigt flottningsarbete* torde en tillfredsställande reglering av arbetstiden kunna ernås med tillämpning av 5 § 1 mom. arbetstidslagen. Beträffande längden av den tidrymd, för vilken arbetstiden skall begränsas till i genomsnitt högst 48 timmar i veckan, har utredningen funnit starka skäl tala för att, åtminstone tills vidare, denna göres förhållandevis lång. I fall, där styrelsen tillämpat ifrågavarande bestämmelse, har den i regel valt perioder om fyra veckor. Perioder av denna längd ha befunnits lämpliga även för flottningsarbetet i allmänhet. Det har dock framkommit starka skäl, som tala för att denna tidrymd i vissa fall är för kort, nämligen då det gäller sjö- och slutflottningen. Från arbetsgiversidan har härvid såsom minimitid angivits sex veckor. Mot denna tid har ingen erinran rests från arbetarsidan.

Vidare synes det erforderligt, att flottningsföreningarna beredas möjligheter att, åtminstone tills vidare, uttaga extra övertid i stor omfattning. Allt efter det förhållandena ändras och förutsättningar skapas för en förkortning av arbetstiden utan att detta ogynnsamt påverkar flottningen är det motiverat att den extra övertiden begränsas.

Utredningen förordar att lagändringen träder i kraft den 1 januari 1951. Eftersom det för flottningföreningarna måste vara av mycket stor betydelse att i god tid före början av 1951 års flottningssäsong äga kännedom om det sätt, varpå arbetstiden närmare skall regleras, föreslår utredningen såsom en övergångsbestämmelse att beslut, varom här kan vara fråga, skola kunna meddelas redan från och med den 1 september 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

Yttrandena.

Utredningens förslag tillstyrkes eller lämnas utan erinran av *arbetarskyddsstyrelsen* (majoriteten), *arbetsmarknadsstyrelsen* (majoriteten), *länsarbetsnämnderna i Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län* samt *Landsorganisationen och Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet*.

Skogsyrkesinspektören i norra distriktet — som framför en del erinringar i anledning av utredningens förslag — förklarar sig icke vilja taga avstånd från en lagreglering av flottningsarbetarnas arbetstid men förordar visst anstånd med lagstiftningens ikraftträdande.

Vattenfallsstyrelsen tager i sitt yttrande icke bestämd ståndpunkt för eller emot utredningens förslag utan förklarar endast, att om gällande arbetstidslagstiftning skall utsträckas till att omfatta även flottningsarbete, det vore av största vikt att dispensmöjligheterna vederbörligen utnyttjades i sådana fall, där vattenkraftens utnyttjande i särskilt hög grad vore beroende på flottningens snabba genomförande.

Arbetarskyddsstyrelsen erinrar i sitt yttrande om vad arbetstidsutredningen uttalat därom, att genom en laglig arbetstidsreglering möjligheter öppnades att i framtiden åstadkomma en förkortning av arbetstiden samt att en sådan förkortning komme att bli större och gå fortare än eljest, därest en samhällelig myndighet, vari arbetsmarknadens parter vore representerade, bevakade förefintliga möjligheter till förbättring. Denna uppfattning delas av arbetarskyddsstyrelsen, som fortsätter.

Enligt styrelsens erfarenhet ha på andra områden införda arbetstidsregleringar eller skärpningar i lidigare förefintliga arbetstidsbegränsande bestämmelser ofta visat sig utgöra ett incitament för arbetsgivarna att genom tekniska rationaliseringsåtgärder och omsorgsfull planläggning av arbetet anpassa arbetstiden efter de nya förhållandena. Att märka är emellertid att man därvid skäligen kunnat räkna med att en anpassning tämligen snabbt kunnat ske till den normala arbetstiden enligt vederbörande lagstiftning. I detta hänseende föreligger för flottningsarbetets del den betydelsefulla skillnaden att utredningen utgår ifrån, att det icke inom över-skådlig tid skall vara möjligt att tillämpa normal arbetstid.

Vidare framhåller arbetarskyddsstyrelsen, att den omständigheten att flottningsarbetet trots tillämpning av genomsnittsberäkning av arbetstiden och utnyttjande av avsevärd övertid endast med svårighet kunde inordnas under allmänna arbetstidslagen visade att detta arbete — åtminstone som det f. n. bedreves — icke lämpade sig för en reglering enligt bestämmelserna i nämnda lag. Flottningsarbetet med sin korta men intensiva säsong och med sin på grund av väder och vind växlande, ibland mycket långa dygnsarbetstid låge enligt styrelsens mening nära den kategori av arbete, som vore undantagen från lagens tillämpning på grund av att arbetet till sin natur vore så oregelbundet att det icke kunde förläggas till bestämda tider. Styrelsen, som sålunda vid en avvägning av skälen för och mot en arbetstidsreglering av flottningsarbetet funne det tveksamt, huruvida en arbetstidsreglering i lag borde införas, fäste emellertid avgörande vikt vid att arbetsmarknadens representanter i utredningens flottningsdelegation varit ense om att en lagstiftning vore möjlig att genomföra under de av utredningen angivna förutsättningarna. På grund härav ville styrelsen icke göra någon erinran mot en lagstiftning i ämnet.

En reservant inom arbetarskyddsstyrelsen (*byråchefen Rune*) finner vad styrelsen anfört mot förslaget vara så vägande, att han icke kunde tillstyrka att detsamma f. n. gjordes till föremål för lagstiftning. Den omständigheten, att man på arbetsgivar- och arbetarhåll vitsordade, att arbetstidsregleringen under angivna förutsättningar vore genomförbar, borde enligt reservantens mening icke tillmätas avgörande betydelse.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner liksom arbetstidsutredningen en successiv sänkning av den dagliga arbetstiden vid flottning vara i hög grad önskvärd. En förkortad arbetstid vore angelägen även med hänsyn till yrkets framtida rekrytering. Genom en arbetstidsreglering vunnas vidare möjlighet för vederbörande myndighet att kontinuerligt pröva medgiven arbetstid, så att denna i framtiden kunde anpassas efter de krav, som flottningsarbetets rationella bedrivande uppställde. Vidare anför arbetsmarknadsstyrelsen.

Då representanter för arbetsmarknadens båda parter på förevarande område vitsordat möjligheterna att under vissa i betänkandet återgivna förutsättningar hänföra flottningsarbete under allmänna arbetstidslagen, vill arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrka utredningens förslag att lagens tillämpningsområde utsträcker till att omfatta även flottning. Beträffande tidpunkten för lagändringens ikraftträdande och förslaget till övergångsbestämmelser har styrelsen intet att erinra.

Två reservanter inom arbetsmarknadsstyrelsen (*Iedamöterna Brodén och Styrman*) förklara sig anse, att man i dagens läge i första hand borde stanna vid en reglering i lag av arbetstiden vid skiljeställen; därest denna begränsning icke komme till stånd, förordade reservanterna en speciallagstiftning, som fullt ut beaktade de faktiska omständigheter, som vore bestämmande för flottningsarbetets bedrivande.

Skogs- och flottningsarbetareförbundet — i vars yttrande *Landsorganisationen* instämmer — understryker angelägenheten av att arbetstiden vid flottningsarbete nu bleve föremål för laglig reglering och anför.

Sedan arbetsmarknadens båda parter i utredningen enats om ett förslag i denna riktning, skulle det ur flera synpunkter vara synnerligen olyckligt, om flottningsarbetets undantagsställning i detta avseende ändå skulle bibehållas. Längre nog ha yrkets utövare känt som en allvarlig brist i samhällets omvårdnad om sina medborgare, att de varit ställda utanför den lagliga reglering av arbetstiden, som efter hand kommit att omfatta allt flera grupper inom näringslivet. Vad som nu föreslås avskaffar i princip denna undantagsställning och det är förbundets förhoppning, att sedan lagstiftning införes på området, det snart skall visa sig möjligt att successivt begränsa arbetstiden till likställighet med vad som gäller på andra yrkesområden.

Länsarbetsnämnderna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län uttala, att en viss lättnad i arbetskraftssituationen nu inträtt i länen, sedan den kristidsmässiga omfattande skogsavverkningen och kolningen inställts. Härigenom torde enligt nämndernas mening möjligheter till en begränsning av arbetstiden i samband med en arbetstidsreglering föreligga utan att flottningsarbetets rationella bedrivande behövde försvåras av arbetskraftsbrist. Länsarbetsnämnden i Västerbottens län tillägger, att det syntes berättigat att antaga att den under senare år rådande knappheten på arbetskraft icke torde återkomma inom överskådlig tid, därest icke yttre komplikationer tillstötte; och länsarbetsnämnden i Norrbottens län pekar särskilt på att en genomförd minskning av virkesuttagen med 25—30 %, som experterna funne oundgängligen nödvändig för att skogarnas lager ej skulle äventyras, skulle medföra ett betydligt minskat arbetskraftsbehov för flottningarna.

Utredningens förslag av s t y r k e s av *domänstyrelsen, länsarbetsnämnden i Jämtlands län, Svenska arbetsgivareföreningen, Föreningen skogsarbeten, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Svenska flottledsförbundet, Svenska lantarbetsgivareföreningen samt Dal-elfvarnes flottningsförening*. I flertalet av dessa yttranden anses emellertid, att hinder icke möter mot att göra allmänna arbetstidslagen tillämplig å arbete vid skiljeställen.

Domänstyrelsen — som finner laglig arbetstidsreglering av arbetet vid skiljeställen möjlig — framhåller beträffande flottningsarbetet i övrigt, att detta borde betraktas som ett i skogsarbete ingående led och att frågan om arbetstidsreglering därför borde, efter ytterligare utredning, prövas i ett sammanhang för dessa båda arbeten. Såsom skäl för denna ståndpunkt anför styrelsen, att det övervägande flertalet flottningsarbetare vore skogsarbetare, vilka regelmässigt utförde skogsarbete både före och efter flottningen. Flottningsarbetet utgjorde för dem en i allmänhet välbehövlig utfyllnad och omväxling i skogsarbetet under en årstid, då tillgången till så-

dant av naturliga skäl vore mera begränsad. Rekryteringen till flottningsarbetet, som påginge en förhållandevis kort tid, borde därför ej betraktas fristående utan såsom sammanhängande med rekryteringen till skogsarbetet. I direktiven för utredningen inginge bl. a. att utredningen skulle undersöka förutsättningarna att slopa eller begränsa nu gällande undantag från arbetstidslagstiftningens tillämpningsområde. Bland dessa undantag återfunnes även skogsarbete. Då flottningsarbetarna i regel under största delen av året vore sysselsatta med skogsarbete kunde deras arbetsförhållanden icke lämpligen, såsom här skett, bedömas utan varje hänsyn till förhållandena inom skogsarbetet och flottningsarbetets anknytning till detta. Frågan om införandet under arbetstidslagen av här avsett flottningsarbete och av skogsarbete borde prövas i ett sammanhang. Härvid kunde åtskilliga för frågornas allsidiga belysning värdefulla synpunkter väntas framkomma. Då flottningsarbetet vore ett kortfristigt arbete med en anställningstid, enligt utredningens uppgift, av högst 1 månad för $\frac{1}{5}$ av samtliga arbetare, torde av den gemensamma prövningen föranlett uppskov icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Domänstyrelsen anför vidare bl. a.

Utredningen synes icke i alla avseenden fullständig och de därav dragna slutsatserna äro därför ej heller fullt övertygande. Sålunda har utredningen icke berört, vilken inverkan annat arbetstidsreglerat arbete, som utförts under samma 4-veckorsperiod som flottningsarbete, kan ha på den arbetstid, som i fråga om viss arbetare får disponeras för flottning. De sakkunniga ha enligt styrelsens mening ej heller kunnat visa, att det av dem framlagda förslaget icke kommer att medföra skadeverkningar för flottningsarbetet, vilket är synnerligen känsligt för regleringar av nu ifrågavarande slag. En minskad effekt i flottningsarbetet sätter mycket stora ekonomiska värden på spel.

Den av utredningen vitsordade särprägel, som kännetecknar det av vind-, väderleks- och vattenförhållanden starkt beroende flottningsarbetet, får vidare enligt styrelsens mening till följd, att det icke kan införas under arbetstidslagens regler utan att våld göres på desamma. Även om en fortsatt förbättring av flottlederna skulle efter hand eliminera vissa av de svårigheter, som nu vidlåda flottningen, torde nyssnämnda naturförhållanden, om vilka man icke långt i förväg kan äga kännedom, under överskådlig tid framåt i varje fall nödvändiggöra dispenser i all den utsträckning lagen kan medgiva för säkerställande av flottningen. Dispenser skulle sålunda bli regel, ett förhållande som måste anses synnerligen otillfredsställande. Enligt styrelsens mening böra i stället särbestämmelser för flottning, som, utan att dispensvägen behöver anlitas, legalisera ett friare uttagande av övertid, underkastas lagstiftning.

Även Svenska lantarbetsgivareföreningen hävdar, att flottningsarbetarna ej borde betraktas såsom en särskild yrkesgrupp utan alltjämt borde sammanföras med skogsarbetarna. Eftersom det stora flertalet av de arbetare, varom nu vore fråga, under större delen av året utförde arbete, som även

i fortsättningen skulle vara okontrollerat, förelåge icke skäl till en lagstiftning, som toge sikte bara på flottningsarbetet.

Svenska arbetsgivareföreningen anför bl. a.

Visserligen ha flottningscheferna för de stora flottningsföreningarna vid en konferens rörande flottningsarbetet framhållit, att de ansågo bärande motiv icke föreligga för en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare, men att de likväl icke ville motsätta sig en sådan. Det framhölls emellertid vid nämnda konferens, att en laglig reglering ej kunde genomföras utan allvarliga återverkningar för visst flottningsarbete och att modifikationer därför bleve nödvändiga. Sålunda utgick man ifrån att arbetsgivarna skola ha möjlighet att uttaga extra övertid i minst den omfattning, som enligt nuvarande praxis är det maximala som arbetarskyddsstyrelsen anser sig kunna medgiva. En reglering av arbetstiden borde dessutom för sjöflottning utsträckas att omfatta en sexveckorsperiod. Såvitt föreningen av utredningen kunnat finna, skulle man knappast beträffande Amungen-Hosjö Flottningsförenings arbetsområde ändå kunna verkställa normal flottning utan väsentlig fördyring eller försening. Med anledning av vad som framkommit under konferensen och av utredningen i övrigt anser sig föreningen icke kunna tillstyrka, att flottningsarbete hänföres under arbetstidslagstiftning. Anses en reglering vara nödvändig, synes man åtminstone under en övergångstid lämpligare böra välja en särslagstiftning, i vilken full hänsyn toges till de speciella förhållandena.

Föreningen skogsarbeten anser, att utredningens huvudmotiv till en lagstiftning på detta område — önskvärdheten av en förkortning av arbetstiden — förlorade sin tyngd om det sammanställdes med utredningens eget konstaterande av de mycket begränsade möjligheterna till en dylik förkortning. Föreningen ville icke underskatta det psykologiska värdet för flottningsarbetarna av en arbetstidslagstiftning men kunde icke finna det rimligt att — såsom utredningen gjort — tillmäta detta förhållande avgörande betydelse, sedan utredningen klarlagt omständigheterna kring den långa arbetstiden. Vidare anför föreningen.

Utredningen anser att till förmån för lagstiftningsåtgärder talar även den omständigheten, att man härigenom bör kunna underlätta rekryteringen till yrket. Påståendet grundar sig på förmodanden och måste nog betecknas såsom förhastat. De svårigheter, som förmärkts under de senaste 8 å 10 åren beträffande arbetskraftsförsörjningen, får ses mot bakgrunden av den allmänna arbetskraftsbristen och har nog i allmänhet andra orsaker än den långa arbetstiden. Härför talar de svårigheter flottningsföreningarna mångenstädes mött vid försök att genom skiftgång eller på annat sätt förkorta arbetstiden under senare år. Föreningen såsom arbetsgivareorganisation för flertalet flottningsföreningar i Norrland och Dalarna har också vid förekommande tvistigheter kring kollektivavtalens bestämmelser om företrädesrätt till flottningsarbetet fått belägg för hur eftersökt arbetet alltjämt är. Det förhållandet att svårigheterna med arbetskraftsförsörjningen under senare år varit mest framträdande vid skiljeställena, där arbetstiden varit 48 timmar per vecka, ger icke heller stöd för utredningens förmodande.

Värmlands och Västra Bergslagens skogsägareförening uttalar att hittills arbetstiden vid flottningarna reglerats avtalsvägen på ett för båda parter tillfredsställande sätt. De höga övertidsersättningar, som stipulerades i avtalen, vore en säkerhetsspärr så god som någon lagstiftning mot oskäligt lång arbetstid. Föreningen hade för övrigt aldrig märkt några svårigheter vid rekryteringen av arbetskraft till flottningsarbetet.

Svenska flottledsförbundet anser förslaget ägnat att beträffande annat flottningsarbete än arbete vid skiljeställen väcka starka betänkligheter. Visserligen skulle övervägande delen av flottningsarbetet kunna utföras med arbetstidslagens möjligheter till periodindelning och övertid och under förutsättning att väntetid och spiltid ej redovisades som effektiv arbetstid. Men bl. a. vid sjöflottning och slutflottning i huvudvattendragen skulle lagens extra övertid ej räcka till, liksom ej heller beträffande övrigt flottningsarbete vid ogynnsamma vatten- och vindförhållanden.

Vidkommande härefter förutsättningarna för flottningsarbetets inordnande under allmänna arbetstidslagen framhåller *arbetarskyddsstyrelsen*, att den fattat utredningens uttalande om nödvändigheten av extra övertid med upp till 40 timmar för fyraveckorsperiod som att styrelsen åtminstone under de närmaste åren skulle lämna dispens i generell form och utan särskild undersökning av behovet i varje särskilt fall. Styrelsen anför vidare bl. a.

Styrelsen delar den av utredningen uttalade uppfattningen, att den s. k. ackordsflottningen torde falla utanför lagen på grund av undantaget i 1 § a) för s. k. okontrollerat arbete. Visserligen måste arbetsgivaren utöva en viss tillsyn över arbetets bedrivande för att kontrollera att flottningen i sin helhet förlöper planmässigt men arbetsgivaren har ingen anledning att befatta sig med hur de enskilda arbetarna utföra sitt arbete. I likhet med utredningen finner styrelsen det ligga närmast till hands att dammvakternas arbete är undantaget från lagens bestämmelser.

Vattenfallsstyrelsen anför.

Det är betydelsefullt, att icke sådana bestämmelser införas, att försening av flottningen uppstår i de vattendrag, där kraftproduktionen är beroende på flottningens snabba genomförande. Det är önskvärt, att flottningen i huvudsak genomföres under den tid, då vattentillgången är riklig. En försening med en eller ett par dagar inom ett mindre avsnitt av flottleden kan nämligen medföra en utsträckning av flottningstiden med åtskilliga veckor längre ned i vattendraget. Detta kan i sin tur medföra, att vatten, som eljest hade kunnat nyttiggöras för kraftproduktion, måste släppas från regleringsmagasinen eller förbi kraftstationerna allenast för flottningens behov, vilket skulle menligt påverka vattenhushållningen. Om gällande arbetstidslagstiftning skall utsträckas till att omfatta även flottningsarbete, är det av största vikt, att dispensmöjligheterna vederbörligen utnyttjas i sådana fall, där vattenkraftens utnyttjande i särskilt hög grad är beroende på flottningens snabba genomförande.

Föreningen skogsarbeten betonar, att det därest den föreslagna regleringen av arbetstiden genomfördes vore angeläget att föreskrifter för lagens tillämpning vid flottningsarbete gäves på ett för flottningen mera betryggande sätt, än vad enbart utredningens uttalanden innebure. Det syntes vidare rimligt, att hela den extra övertiden om 150 timmar per kalenderår finge uttagas i sin helhet under flottningssäsongen. Med största sannolikhet skulle ännu längre gående arbetstidsdispenser bli ofrånkomliga. Dispenserna borde i varje fall lämnas generellt och för längre tidsperioder. Även *Svenska flottledsförbundet* uttalar sig för att dispenserna måste lämnas generellt och för längre tidsperioder för att den föreslagna ordningen skall kunna fungera nöjaktigt.

Skogs- och flottningsarbetareförbundet uttalar, att arbetarskyddsstyrelsen borde meddela dispenserna under sådana former, att föreliggande möjligheter till arbetstidsförkortning kunde tillvaratagas utan onödig omgång; generella dispenser borde följaktligen icke lämnas på allt för lång tid åt gången.

Skogsyrkesinspektören i norra distriktet föreslår kompletterande bestämmelser för att underlätta tillsynen å lagens efterlevnad beträffande flottningsarbete. Han framhåller att någon svårighet att utöva erforderlig kontroll ej torde föreligga i fråga om sådant flottningsarbete, som kunde bedrivas med regelbunden skiftindelning, t. ex. sorteringsarbete, men att förhållandet vore annorlunda beträffande det egentliga flottningsarbetet. Sålunda förekomme, att flottningsarbetare under samma säsong arbetade med flottningsarbete hos olika arbetsgivare. Skulle ny arbetsperiod anses påbörjad vid övergång till ny arbetsgivare, skulle lagens tillämpning i dessa fall bli helt verkninglös. Vore däremot den nye arbetsgivaren skyldig att taga hänsyn till den tid, varunder arbetaren utfört flottningsarbete hos tidigare arbetsgivare, torde det för möjliggörande av en effektiv kontroll bli nödvändigt att vid sidan av övertidsjournalerna införa något slags arbetskort för varje flottningsarbetare. Å sådant kort skulle arbetsgivaren införa antalet utförda arbetstimmar i flottningsarbete, och arbetaren skulle överlämna kortet vid övergång till nytt distrikt eller ny arbetsgivare.

I fråga om tidpunkten för lagändringens ikraftträdande uttalar *skogsyrkesinspektören i norra distriktet*, att flottningsarbetarnas arbetsförhållanden ofta vore sådana, att det vore av största betydelse att de ägde tillgång till tillfredsställande förläggningar. I den mån förläggning skedde i baracker måste därför undersökas, huruvida förefintliga dylika bleve tillräckliga även efter den utökning av arbetsstyrkan, som kunde bliva en följd av genomförandet av utredningens förslag. Denna undersökning liksom erforderliga kompletteringar av bostadsbeståndet måste hinna utföras före den föreslagna lagändringens ikraftträdande.

Departementschefen.

De grundläggande stadgandena i fråga om nu gällande arbetstidslagstiftning äro meddelade i lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, den s. k. allmänna arbetstidslagen, som i princip äger tillämpning inom hela näringslivet. Genom en i 1 § av lagen gjord uppräknig ha dock från lagens tillämpning undantagits vissa näringsgrenar, vissa grupper av arbetstagare samt vissa former av arbete. Utanför lagen falla således bl. a. enligt 1 § a) allt arbete, som utföres i arbetstagarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande, enligt 1 § b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det ej kan förläggas till bestämda tider, samt enligt 1 § f) skogsarbete och flottning.

Arbetstiden vid flottningsarbete är således i vårt land ej i lag reglerad. Flottningen har dock icke alltid varit helt undantagen från arbetstidslagstiftningens tillämpning. Den år 1919 antagna arbetstidslagen — bestämmelserna i gällande lag gå i huvudsak tillbaka på 1919 års lagstiftning — omfattade nämligen flottning vid skiljeställen. År 1921 beslöto emellertid statsmakterna, att arbetet vid skiljeställen i likhet med övrigt flottningsarbete skulle undantagas från lagens tillämpning.

Under senare år ha såväl inom riksdagen som i framställningar till Kungl. Maj:t i olika sammanhang aktualiserats frågor om att vidga den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde genom att inskränka eller slopa de nuvarande undantagen. Härvid har bl. a. spörsmålet om arbetstiden vid flottning uppmärksammats. Vid 1947 års riksdag väcktes sålunda två motioner (I: 4 och II: 5), vari frågan om en laglig reglering av flottningsarbetarnas arbetstid togs upp till behandling. Motionerna resulterade i att riksdagen i skrivelse den 19 april 1947, nr 107, hemställde att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt för riksdagen framlägga det resultat, vartill utredningen kunde föranleda.

Den utredning, varom riksdagen sålunda hemställt, har numera utförts av arbetstidsutredningen, som tillsatts år 1947 för att biträda med en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen. Arbetstidsutredningens förslag utmynnar i att det under 1 § f) i allmänna arbetstidslagen upptagna undantaget avseende flottning skall utgå ur lagen. Härigenom kommer således arbetstidslagen att omfatta även flottning, dock ej allt flottningsarbete. Flottning, som utföres enligt ackordsavtal — ackordsflottning — torde nämligen i egenskap av s. k. okontrollerat arbete enligt 1 § a) alltjämt komma att falla utanför lagens tillämpning; och nämnda lagrum jämfört med stadgandet under 1 § b) torde leda till att även det arbete, som utföres av dammvakter, också i fortsättningen blir undantaget från lagens arbetstidsreglering. Det är alltså endast det mot tidlön utförda egentliga flottningsarbetet, som nu föreslås infört under lagen.

När arbetstidsutredningen sålunda förordar, att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta även flottningsarbetet, sker detta icke förbehållslöst. Utredningen anser nämligen att även fortsättningsvis flottningens behöriga genomförande i betydande omfattning kommer att fordra längre arbetstid än som motsvarar lagens huvudregel, dvs. 48 timmar i veckan. Vidare är utredningen medveten om att de förhållanden, under vilka flottningen sker, förutsätta möjligheten av sådan variation av arbetstiden, att vid tillfällen av stark arbetsanhopning ett betydande antal arbetstimmar får uttagas. Utredningen förutsätter därför att — med utnyttjande av lagens möjligheter därtill — den ordinarie arbetstiden vid flottning i praktiken utan maximering för dygn regleras för längre tid än en vecka, förslagsvis för perioder av fyra veckor eller, såvitt angår sjö- och slutfloTTningen, sex veckor, ävensom att arbetsgivare beredes möjlighet att åtminstone tills vidare allt efter omständigheterna i det särskilda fallet uttaga den övertid, som lagen medger och som fordras för att arbetet skall kunna bedrivas rationellt.

Utredningens förslag har lämnats utan erinran av bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Mot förslaget har emellertid också särskilt från arbetsgivarhåll framförts kritik av skiftande innehåll. Jag vill i det följande något närmare uppehålla mig vid denna kritik. Dessförinnan vill jag emellertid erinra om att — såsom också framhållits i direktiven för arbetstidsutredningen — det i och för sig framstår såsom önskvärt att i fråga om arbetstiden möjligast enhetliga bestämmelser gälla och att därför de nuvarande undantagen från lagstiftningens tillämpningsområde böra i den mån så låter sig göra slopas eller begränsas.

För att återgå till den mot arbetstidsutredningens förslag riktade kritiken gäller denna framförallt att flottningsarbetet vore av sådan natur att det ej lämpade sig för en lagreglering; i varje fall vore en reglering icke möjlig inom ramen för den allmänna arbetstidslagen. En laglig reglering skulle hindra en smidig anpassning av arbetstiden efter arbetets starka växlingar vid olika tider och på skilda platser. Det har vidare framhållits, att det skulle strida mot allmänna arbetstidslagens syfte att därunder införa arbete, som förutsatte att lagens undantagsbestämmelser om övertid måste under avsevärd tid framåt tagas i anspråk.

I anledning härav vill jag framhålla, att med det mjuka sätt, enligt vilket utredningen tänkt sig flottningens inordnande under lagen, all rimlig hänsyn torde kunna tagas till flottningsarbetets behov av tillräcklig och varierad arbetstid. Att märka är även att utredningens representanter för arbetsgivarsidan ansett en laglig reglering av arbetstiden vid flottning tekniskt genomförbar, därest regleringen sker i överensstämmelse med utredningens förslag. Och den omständigheten att övertid i rätt stor utsträckning kan behöva tillgripas synes mig icke utgöra något avgörande skäl mot att göra allmänna arbetstidslagen tillämplig å flottningsarbetet. Invändningen härom

torde böra vika för intresset av såvitt möjligt enhetliga arbetstidsbestämmelser. Framför allt bör en speciell lagstiftning undvikas när det såsom här gäller ett relativt begränsat arbetsområde och dessutom arbetet för flertalet arbetstagare ej är av någon längre varaktighet.

Det har emellertid anförts betänkligheter mot utredningens förslag också av den anledningen, att i många fall ej ens med anlitande av lagens maximala möjligheter i fråga om övertid erforderlig arbetstid skulle kunna beredas flottningen och att — särskilt med beaktande av den nuvarande arbetskraftssituationen — förslaget genomförande därför skulle lägga oöverstigliga hinder i vägen för flottningens rationella bedrivande. Dessa farhågor synas mig överdrivna. De undersökningar, som utredningen verkställt angående flottningsarbetet under de senare åren, visa nämligen att praktiskt taget allt flottningsarbete skulle ha rymts inom den allmänna arbetstidslagens yttre ram. Och erfarenheterna tala för att, om en laglig arbetstidsreglering genomföres, arbetstiden kommer att utnyttjas mera effektivt än tidigare.

Vidare har gjorts gällande att flottningsarbetet ägde sådant intimt samband med skogsarbetet att en laglig reglering av flottningsarbetarnas arbetstid borde anstå till dess arbetstidsfrågan kunde lösas även för skogsarbetarna. Tillräckliga skäl härför torde dock icke föreligga. Arbetsförhållandena vid skogsarbetet torde nämligen vara så olika dem vid det flottningsarbete, som nu föreslås infört under arbetstidslagen, att några väsentliga slutsatser av en undersökning rörande skogsarbetarnas arbetstidsproblem knappast torde vara att förvänta för flottningens vidkommande.

Beträffande de uttalanden, som arbetstidsutredningen gjort rörande allmänna arbetstidslagens tillämpning å flottningsarbete, har arbetarskyddsstyrelsen anført, att den fattat dessa uttalanden så, att arbetarskyddsstyrelsen åtminstone under de närmaste åren skulle bevilja generella undantag utan särskild undersökning av de enskilda fallen. I anledning härav vill jag erinra om att genom den nu föreslagna arbetstidsregleringen möjlighet vinnes för arbetarskyddsstyrelsen att fortlöpande följa utvecklingen på detta område. Sedan erfarenhet vunnits rörande arbetstidsbehovet vid flottningsarbetet och möjligheterna att genom rationalisering av arbetet eller eljest nedbringa arbetstiden, bör dispensprövningen ske under beaktande av de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna. För möjliggörande av erforderlig planering av arbetet torde dispens böra avse hel flottningssäsong.

Från skogsyrkesinspektörshåll har framförts frågan, huruvida en flottningsarbetare kunde utan hinder av bestämmelserna i allmänna arbetstidslagen hos olika arbetsgivare sysselsättas under längre sammanlagd arbetstid än den medgivna, i samband varmed påyrkats särskilda bestämmelser angående tillsynen å lagens efterlevnad beträffande flottningsarbetet. Nämnda spörsmål är emellertid gemensamt för allt arbete, som omfattas

av arbetstidslagstiftningen; och härutinnan torde gälla att hänsyn endast tages till förhållandena hos varje särskild arbetsgivare. Det torde icke kunna göras gällande att arbetstidslagstiftningens effektivitet blivit lidande härav. Detta synes ej heller vara att befara i fråga om flottningsarbetet. Några särbestämmelser för detta arbetsområde torde ej vara påkallade.

Den lagändring, som jag alltså förordar, bör, såsom utredningen föreslagit, träda i kraft den 1 januari 1951. Att uppskjuta lagens ikraftträdande i avvaktan på en utökning av skogsförläggningarna torde icke vara erforderligt. Med den tillämpning av arbetstidslagen å flottningsarbetet, som här avsetts, torde nämligen i vart fall under den närmaste tiden framåt icke komma att uppstå några behov att utöka arbetarstammen vid flottningen.

De beslut, som kunna påkallas av den nu föreslagna lagändringen, böra kunna meddelas redan från och med den 1 september 1950. Flottningsföreningarna beredes härigenom tillfälle att i god tid före början av 1951 års flottningssäsong få kännedom om hur arbetstiden skall regleras.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom socialdepartementet utarbetat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ralph Sterner.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Denna lag — — — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som — — — — —	ävensom fiske,
f) skogsarbete samt kolning i mila,	f) skogsarbete samt kolning i mila,
ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,	ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete,
g) upptagning av — — — — —	hans bostad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Beslut enligt 3, 5, 6, 7 eller 10 § lagen om arbetstidens begränsning, vilket påkallas med hänsyn till denna lag, må meddelas efter den 31 augusti 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1947: 217.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 mars 1950.

N ä r v a r a n d e :

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, fråga om *fortsatt arbetstidslagstiftning för hotell, restauranger och kaféer* samt anför.

Med anledning av att arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer — som den 1 januari 1948 avlöste en lag av år 1944 i samma ämne — gäller endast t. o. m. den 31 december 1950 och statsmakterna således dessförinnan måste taga ståndpunkt till frågan om fortsatt lagstiftning på detta område, uppdrog Kungl. Maj:t den 6 maj 1949 åt arbetarskyddsstyrelsen att verkställa utredning rörande hittills vunna erfarenheter angående den nuvarande lagens verkningar samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag i fråga om förlängning av giltighetstiden för lagen och ändringar i densamma, som kunde anses erforderliga.

Arbetarskyddsstyrelsen har på grund härav berett samtliga yrkesinspektörer och följande organisationer tillfälle att till styrelsen inkomma med yttrande, nämligen Svenska arbetsgivareföreningen, Handelns arbetsgivareorganisation, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Sveriges konditorförening, Svenska turisthotellens riksförbund, Svenska turistföreningen, Aktiebolaget Trafikrestauranger, Stockholms kaféidkareförening, Reso — folkrörelsernas rese- och semesterorganisation, Föreningen allmännyttiga kafébolag, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund, Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Svenska handelsarbetareförbundet, Tjänstemännens centralorganisation och Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger.

Yttranden ha inkommit till arbetarskyddsstyrelsen från yrkesinspektörerna och samtliga nämnda organisationer utom Aktiebolaget Trafikrestauranger, Reso, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund samt Svenska livsmedelsarbetareförbundet.

Med skrivelse den 10 januari 1950 har arbetarskyddsstyrelsen redovisat

det av Kungl. Maj:t erhållna uppdraget. I skrivelsen föreslås, att arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer efter vissa formella ändringar förlänges utan tidsbegränsning. Styrelsens förslag är enhälligt.

Över förslaget ha, efter remiss, yttranden avgivits av kommerskollegium, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Handelns arbetsgivareorganisation, Sveriges konditorförening, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund, Svenska turisthotellens riksförbund, Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund, Tjänstemännens centralorganisation, Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger och Aktiebolaget Trafikrestauranger.

I remissyttrandena har behovet av en fortsatt lagstiftning på detta område ej ifrågasatts, men yrkanden om vissa jämkningar i de nuvarande bestämmelserna ha framförts.

För egen del anser jag att arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer, såsom den nu är utformad, bör förlänas definitiv karaktär. Några ändringar i gällande bestämmelser synas ej påkallade.

Jag anhåller nu att få närmare redogöra för denna lagstiftningsfråga.

Hotellarbetstidslagens huvudsakliga innehåll.

Arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer gäller i princip för hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vari arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning (1 § första st.). Lagen omfattar såväl ekonomipersonal som serverings- och hotellpersonal. Från lagens tillämpning äro emellertid vissa former av arbete undantagna, bl. a. sådant arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning (1 § andra st.). Såsom arbetstagare enligt lagen räknas icke medlem av arbetsgivarens familj (2 § a), företagsledare, personalchef eller därmed jämförlig befattningshavare i överordnad ställning (2 § b) eller bokhållare eller annat kontorsbiträde (2 § c).

Beträffande den ordinarie arbetstidens längd gäller såsom huvudregel, att arbetsgivare icke får använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster och måltidsuppehåll oräknade, än 144 timmar under loppet av tre kalenderveckor. Arbetstiden må dock under en tidrymd av 24 timmar, räknad från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid påföljande dag, ej överstiga 11 timmar (4 §). Från denna huvudregel äger arbetarskyddsstyrelsen i olika hänseenden medgiva undantag (5 §).

Beträffande övertid gäller enligt lagen, att sådan får uttagas under vissa förutsättningar i anledning av natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses (6 §) samt i viss omfattning till förberedelse- och avslutningsarbeten (7 § 1 mom.). I övrigt får övertidsarbete

förekomma dels i form av s. k. allmän övertid, som får uttagas av arbetstagare över 18 år med högst 36 timmar under loppet av tre kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår (7 § 2 mom.), dels s. k. extra övertid, som får uttagas med ytterligare högst 150 timmar för arbetare och år (7 § 3 mom.) och dels s. k. övertid för minderåriga (7 § 4 mom.). Allmän övertid får arbetsgivaren uttaga när han så finner påkallat med hänsyn till särskilt förhållande. För uttagande av extra övertid fordras däremot tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen; sådant tillstånd må lämnas när ytterligare eftergift i fråga om arbetstiden är av trängande behov påkallad. Det ankommer också på arbetarskyddsstyrelsen att pröva i vad mån övertid må uttagas av minderåriga. Styrelsens prövningsrätt härvidlag är begränsad till dem som fyllt 16 men ej 18 år; i fråga om yngre arbetstagare får dispens ej meddelas.

Om sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetstagare inom visst verksamhetsområde, äro ense om viss ytterligare eftergift i fråga om arbetstiden, äger Konungen förordna, att eftergiften må allmänt tillgodonjutas inom verksamhetsområdet (10 § 1 mom.). Likaså äger Konungen medgiva erforderliga undantag från lagen, om dess tillämpning skulle medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras (10 § 2 mom.).

Tillsynen å lagens efterlevnad utövas av yrkesinspektionen (11 § 1 mom.).

I övrigt innehåller lagen bl. a. bestämmelser rörande anteckning om övertidsarbete (8 §), upprättande av arbetstidsschema (11 § 2 mom.) samt handläggning av ärenden enligt lagen m. m. (9 §). Beträffande innehållet i dessa bestämmelser får jag hänvisa till den följande framställningen.

Här må anmärkas, att de befogenheter, som enligt det anförda utövas av arbetarskyddsstyrelsen, i lagtexten angivas tillkomma arbetsrådet men att rådets uppgifter genom en särskild lag — lagen den 21 juli 1948 (nr 598) om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet — fr. o. m. den 1 januari 1949 övertagits av arbetarskyddsstyrelsen.

Behovet av fortsatt lagstiftning.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

I de yttranden som avgivits till arbetarskyddsstyrelsen, har icke ifrågasatts annat än att en arbetstidsreglering för hotell, restauranger och kaféer är behövlig även i fortsättningen.

I fråga om den nuvarande lagens verkningar framhålles i flera yttranden att bristen på arbetskraft varit särskilt märkbar inom hotell- och restaurangbranschen och att det därför på sina håll varit svårt att ordna

personalens arbetstid enligt lagens föreskrifter. *Yrkesinspektören i första distriktet* uttalar i anslutning härtill, att det med hänsyn till det exceptionella arbetsmarknadsläget icke varit möjligt att få en klar uppfattning om lagens verkningar och att en förlängning av densamma i oförändrat skick under ytterligare tre år därför syntes motiverad. Även enligt den mening, som uttalas av *yrkesinspektörerna i sjätte och sjunde distriktet*, borde lagen prövas ytterligare under en begränsad tid.

Landsorganisationen, i vilkens yttrande *Sverges restaurangpersonals förbund* och *Svenska handelsarbetareförbundet* instämt, uttalar, att lagen i allt väsentligt fungerat tillfredsställande och att erfarenheterna av densamma motiverade att lagstiftningen gjordes definitiv. Samma uppfattning uttalas av *yrkesinspektören i andra distriktet*.

I övriga yttranden till arbetarskyddsstyrelsen har ställning icke tagits till frågan huruvida en fortsatt lagstiftning på förevarande område borde göras tidsbegränsad eller icke. Från skilda håll framhålles emellertid, att den nuvarande lagen i stort sett fungerat till de berörda parternas belåtenhet. *Yrkesinspektörerna i tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde och tionde distriktet* uttala sålunda, att vid besök på arbetsplatser samt konferenser med arbetsgivare och arbetstagare några önskemål icke framförts om ändringar i lagen. Icke heller *yrkesinspektören i åttonde distriktet* och *Kooperationens förhandlingsorganisation* ha funnit anledning till erinringar mot lagen, och enligt *Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger*, i vars yttrande *Tjänstemännens centralorganisation* instämt, har lagen i stort sett väl fyllt sitt ändamål.

Någon mera genomgripande revision av lagen har icke påyrkats från något håll. Däremot ha i en del yttranden framställts önskemål om jämkning i vissa föreskrifter av tämligen begränsad räckvidd. Härtill återkommer jag i fortsättningen.

Arbetarskyddsstyrelsen uttalar för egen del att det knappast kunde råda någon tvekan om att den lagstadgade arbetstidsregleringen för personalen vid hotell, restauranger och kaféer borde bibehållas även i fortsättningen. Såvitt av styrelsens erfarenheter kunde bedömas, hade den nu gällande lagen kunnat genomföras utan större svårigheter och utformningen av lagen hade i stort sett visat sig vara tillfredsställande. Sedan numera nära fem år förflutit från den tidpunkt, då den första lagstiftningen på förevarande område trädde i kraft, finge enligt styrelsens mening tiden anses mogen att giva lagen definitiv giltighet.

Remissyttranden.

I yttrandena över arbetarskyddsstyrelsens förslag har någon erinran icke framställts mot att lagstiftningen på förevarande område gäves definitiv giltighet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anför i denna fråga.

På grund av de arbetskraftsförhållanden, som varit rådande under den tid arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer prövats, kan det vara svårt att avgöra, vilken verkan lagen haft ur arbetsmarknadssynpunkt. Bristen på arbetskraft och andra omständigheter ha medfört en onormal omsättning och rörlighet inom detta arbetsområde. Nyrekryteringen har nästan helt begränsats till korttidsarbetande, okvalificerad arbetskraft, vilket hindrat den stabilisering av förhållandena, som lagen annars måhända skulle ha medfört. Den stora omsättningen av tillfällighetsarbetande utlänningar inom området har ytterligare bidragit till att förrycka utvecklingen.

Det finnes emellertid anledning förmoda, att arbetstidslagen ändock haft gynnsam inverkan och att den aktuella arbetskraftssituationen skulle ha varit än mer bekymmersam, om lagen icke funnits. Styrelsen anser, att — sedan en viss stabilisering nu inträtt på arbetsmarknaden — lagen i fortsättningen bör få ökad betydelse för det ifrågakvarande arbetsområdet. Mera ordnade förhållanden komma sannolikt att inverka gynnsamt på rekryteringen av kvalificerad arbetskraft, vilket kan sägas vara av största betydelse för denna näringsgrens ställning på arbetsmarknaden.

Av utredningen framgår, att inga väsentliga ändringsförslag framlagts, vilket torde få tolkas så, att den nuvarande lagens utformning är tillfredsställande. Från denna utgångspunkt och med hänsyn till behovet av en lagstadgad arbetstidsreglering för hotell, restauranger och kaféer även i fortsättningen tillstyrker styrelsen, att lagen nu göres definitiv.

Föredraganden.

Arbetstiden för ekonomipersonalen vid hotell, restauranger och kaféer reglerades före år 1945 genom den s. k. allmänna arbetstidslagen den 16 maj 1930. Från denna lags tillämpning var däremot undantaget sådant arbete inom hotell-, restaurang- och kafénäringen, som är att hänföra till ett direkt betjänande av allmänheten. Arbetstiden för de med dylikt arbete sysselsatta — dvs. främst serverings- och hotellpersonalen — blev lagligen reglerad först genom 1944 års hotellarbetstidslag. Till denna lag överfördes därvid även regleringen av sådant arbete inom näringen, varå allmänna arbetstidslagen förut ägt tillämpning.

Vid tillkomsten av 1944 års hotellarbetstidslag ansågs försiktigheten bjuda, att arbetstidsregleringen på detta område finge prövas under en begränsad tidsperiod och giltighetstiden för lagen bestämdes därför till tre år. Efter utgången av denna tid ersattes 1944 års lag av den nu gällande hotellarbetstidslagen av år 1947. De erfarenheter, som vunnits av den äldre lagen, ansågos därvid motivera vissa ändringar i de ursprungliga bestämmelserna. Den nya lagen erhöll sålunda ett mera vidgat tillämpningsområde än den gamla, varjämte en del bestämmelser ändrades i skärpande riktning. Tiden ansågs emellertid ej heller då mogen för en definitiv lagstiftning på området, och även den nya lagen erhöll därför temporär karaktär. Dess giltighetstid utlöper vid nästa årsskifte.

Utän tvivel erfordras även i fortsättningen bestämmelser i lag angående arbetstiden för hotell-, restaurang- och kafépersonal. Den nu gällande lagen

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1950. 1 saml. Nr 192.

har liksom dess föregångare prövats under en tid, då bristen på arbetskraft varit besvärande och andra mindre normala förhållanden rått på arbetsmarknaden. Det är därför naturligt, om vissa svårigheter på sina håll uppstått vid lagens tillämpning. Emellertid framgår av utredningen i detta ärende, att lagstiftningen, såsom den nu är utformad, likväl i stort sett fungerat tillfredsställande och att den väl fyller sitt syfte. Några röster ha ej heller höjts för lagstiftningens slopande. Tvärtom anses allmänt att lagen borde få permanent karaktär. För egen del ansluter jag mig till denna tanke och tillstyrker således, att hotellarbetstidslagstiftningens giltighet i fortsättningen icke begränsas till viss tid.

Vid övergång till en definitiv lagstiftning rörande arbetstiden för hotell-, restaurang- och kafépersonal uppstår frågan, huruvida bestämmelser härom liksom hittills böra upptagas i en särskild lag eller inarbetas i den allmänna arbetstidslagen. Jag vill då erinra om att särskilda sakkunniga — arbetsutredningen — enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari 1947 tillkallats för att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen. Enligt direktiven för utredningsarbetet ha de sakkunniga bl. a. att pröva, huruvida det vore lämpligt att i den allmänna arbetstidslagen inrymma en reglering av arbetstiden på de områden, där f. n. en speciallagstiftning gäller. Utredningen härom är ännu icke slutförd; under sådana omständigheter synes man tills vidare böra bibehålla den nuvarande anordningen med en särskild arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer.

Beträffande arbetstidslagstiftningen torde vara vanligt att, när vid utgången av en lags giltighetsperiod en fortsatt lagstiftning finnes av behovet påkallad men vissa ändringar anses böra vidtagas i de gällande reglerna, den gamla lagen ersättes med en helt ny lag. I förevarande fall har arbetarskyddsstyrelsen föreslagit endast vissa mindre jämkningar i nuvarande arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer. Ändringarna äro genomgående av formell natur och huvudsakligast föranledda av att arbetsrådets arbetsuppgifter fr. o. m. den 1 januari 1949 övertagits av arbetarskyddsstyrelsen. Redan av lagen den 21 juli 1948 om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet, följer emellertid, att vad som i 1947 års hotellarbetstidslag stadgas om arbetsrådet numera avser arbetarskyddsstyrelsen. Med hänsyn härtill och då — såsom kommer att utvecklas närmare i fortsättningen — i övrigt framkomna ändringsförslag icke synas böra föranleda någon åtgärd, torde en helt ny hotellarbetstidslag icke böra utfärdas. I stället synes tidsbegränsningen i fråga om giltigheten för den gällande lagen böra undanröjas och lagen på så sätt göras definitiv.

Ifrågasatta ändringar i den nu gällande lagstiftningen.

Såsom förut antytts ha en del av de myndigheter och sammanslutningar som hörts i ärendet yrkat, att en del ändringar måtte vidtagas i de nu gällande bestämmelserna. Arbetarskyddsstyrelsen har icke ansett sig kunna biträda något av dessa yrkanden men — såsom även berörts — föreslagit vissa andra jämkningar i lagen. Jag får nu närmare redogöra för vad som förekommit härutinnan.

2 §.

Enligt 2 § b) i den gällande hotellarbetstidslagen skall företagsledare, personalchef eller därmed jämförlig befattningshavare i överordnad ställning icke räknas som arbetstagare vid lagens tillämpning. Motsvarande undantag i 1944 års hotellarbetstidslag avsåg hovmästare, kökschef, husfru eller annan befattningshavare i överordnad ställning.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Svenska arbetsgivareföreningen samt Svenska turisthotellens riksförbund framhålla i sina yttranden till arbetarskyddsstyrelsen, att det nu gällande undantagsstadgandet i 2 § b) medfört olägenheter för arbetsgivarna och att stadgandets formella utformning givit anledning till tolkningssvårigheter.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag anför.

Enligt 2 § b) i 1947 års restaurangarbetstidslag skall såsom arbetstagare icke räknas företagsledare, personalchef eller därmed jämförlig befattningshavare i överordnad ställning. I 1944 års motsvarande lag omfattade undantagsbestämmelsen hovmästare, kökschef, husfru eller annan befattningshavare i överordnad ställning. Den ändring, som undantagsbestämmelsen undergick genom 1947 års lag, avsåg att utöka antalet av de personalkategorier, å vilka lagen äger tillämpning.

Skärpningen av undantagsbestämmelsen har i många fall medfört avsevärda olägenheter vid organiserandet av arbetet vid restaurangerna. Härjämte har utformningen av undantagsbestämmelsen i 1947 års lag visat sig alltför obestämd, varav följt att tolkningen av bestämmelsen blivit osäker.

På grund av det stora antalet olika slag av arbetsuppgifter, som åligga en innehavare av restaurang, och med hänsyn till att restaurangföretagen numera ofta äro av betydande storlek, är det icke möjligt för restauranginnehavaren i egenskap av arbetsgivare att själv utöva den omedelbara ledningen av arbetet inom olika områden av restaurangverksamheten. Han är under sådana förhållanden i stor utsträckning hänvisad till att delegera sin arbetsledande funktion på andra personer, som då i hans ställe ansvara för att arbetet inom de åt dem anförtrödda områdena blir utfört på bästa sätt och inom den tid, som står till buds. Då arbetet på en restaurang varierar till omfattning såväl dag från dag som under olika tider på året

och då det är ogörligt att på förhand exakt beräkna arbetsbelastningens storlek, inträffar det mycket lätt, att den för arbetets utförande ytterst ansvarige får anslå längre arbetstid, än som på förhand beräknats, eller förlägga arbetstiden på annat sätt än som planerats samt eventuellt jämväl offra övertid. Dessa förhållanden medföra, att arbetstidsschemat icke alltid kan hållas och att stundom jämväl mer övertid behöves tagas i anspråk, än som bestämmelserna i 7 § 2 mom. (s. k. allmän övertid) medgiva.

Vad härefter angår den formella avfattningen av bestämmelserna i 2 § b) i lagen torde gentemot en påstådd olägenhet, att bestämmelsens tolkning är osäker, kunna invändas, att arbetsgivaren alltid har möjlighet att inhämta arbetarskyddsstyrelsens uttalande i tveksamma fall. Emellertid torde antalet dylika fall vara mycket stort, och härtill kommer att personer, anställda vid olika restauranger men i samma befattning, ofta ha vitt skilda arbetsuppgifter, så att en entydig bestämning av göromålen å befattningen icke kan erhållas. Dessutom inträffar det ofta, att en och samma befattning vid en och samma restaurang kan ha olika karaktär olika tider på året.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer bolaget, att all personal i förtroendeställning, vars uppgift huvudsakligen vore att leda och fördela arbetet, undantoges från lagens tillämpningsområde. Därest en sådan ändring av lagen icke kunde genomföras, borde tagas under övervägande, huruvida icke den tillåtna ordinarie arbetstiden kunde utsträckas för sådan under lagen fallande personal, som nu nämnts. Härjämte vore det önskvärt, vilket innehåll undantaget än erhöles, att bestämmelsen så utformades, att den gäve större ledning än nu för bedömandet av vilka fall, som hörde respektive icke hörde under lagens tillämpningsområde.

Även enligt *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter*, i vars yttrande *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska turisthotellens riksförbund* instämt, vore det rimligt att personal i överordnad ställning — särskilt hovmästare och köksmästare — som hade till huvudsaklig uppgift att leda och fördela arbete undantoges från lagens tillämpningsområde.

Yrkesinspektören i första distriktet framhåller, att köksmästare, kallskänkschef, husfru och personer i liknande ställning tidigare haft och i många fall alltjämt hade en orimligt lång arbetstid. Hotellarbetstidslagen hade, även om den icke helt trängt igenom för denna personalgrupp, dock verkat reglerande och det syntes som om lagen, sedan gamla fördomar överunnits, utan större svårighet skulle kunna tillämpas även för denna personal.

Arbetarskyddsstyrelsen finner för sin del ej skäl att föreslå en återgång till den tidigare formuleringen eller någon modifiering av bestämmelsen. Styrelsen framhåller i anslutning härtill att även andra än de i lagrummet exemplifierade arbetstagarna kunde anses omfattade av undantagsstadgandet samt att styrelsen, om skäl därtill föreläge eller överenskommelse träffats, kunde medgiva förlängning av den ordinarie arbetstiden.

Remissyttrandena.

I sina yttranden över arbetarskyddsstyrelsens förslag vidhålla *Sveriges centrala restaurangaktiebolag*, *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska turisthotellens riksförbund* sina hos arbetarskyddsstyrelsen framställda yrkanden i nu förevarande avseende, varjämte *Aktiebolaget Trafikrestauranger* åberopar vad som anförts av de två förstnämnda remissinstanserna.

Föredraganden.

I såväl den allmänna arbetstidslagen som övriga arbetstidslagar äro upptagna bestämmelser, enligt vilka arbetstagare i överordnad ställning äro undantagna från den lagstadgade arbetstidsregleringen. Grunden härtill är, att behovet av arbetstidsreglering i allmänhet ej ansetts vara särskilt framträdande för överordnade befattningshavare och att det i många fall kan vara av stort intresse för arbetsgivaren att kunna använda dylika befattningshavare utan hinder av de i lag fastställda inskränkningarna i arbetstiden.

Under förarbetena till den första hotellarbetstidslagen diskuterades ingående vilka personalkategorier som inom denna näring borde hänföras till ifrågavarande undantag. Utgången blev att lagen erhöi sådan formulering att hovmästare, kökschef, husfru och annan befattningshavare i överordnad ställning lämnades utanför arbetstidsregleringen.

Vid tillkomsten av den nu gällande hotellarbetstidslagen framhöi föredragande statsrådet bl. a., att det av sociala skäl uppenbarligen vore önskvärt, att så många arbetstagare som möjligt inbegreps under arbetstidsregleringen och att undantaget för personal i överordnad ställning därför icke borde göras vidare än som påkallades av de skäl, som föranlett dess upptagande i arbetstidslagstiftningen. I fråga om åtskilliga arbetstagare, som i 1944 års hotellarbetstidslag upptagits såsom exempel på befattningshavare i överordnad ställning, kunde enligt föredragandens mening den arbetsledande och kontrollerande verksamheten icke anses som deras huvudsakliga uppgift. Som exempel härpå framhöi, att många hovmästare regelmässigt deltog i arbetet med allmänhetens betjänande i icke oväsentlig utsträckning, arbetade med regelbunden skiftindelning och även i övrigt hade sina arbetstidsförhållanden ordnade i huvudsaklig likhet med den underordnade personalen. De borde därför liksom denna hänföras under lagens bestämmelser. Några olägenheter härav syntes så mycket mindre behöva befaras som arbetstiden för de åsyftade befattningshavarna i följd av kollektivavtal i allmänhet vore reglerad i överensstämmelse med lagen. På grund härav föreslogs att undantaget för befattningshavare i överordnad ställning erhöi sådan avfattning att från lagens tillämpning undantogs företagsledare, personalchef eller därmed jämförlig befattningshavare

i överordnad ställning. Genom denna avfattning lades tonvikten mera på förtroendeställningen och förmanskapet över underställd personal än genom lydelsen i 1944 års lag. Vad sålunda föreslagits lämnades utan erinran av riksdagen.

För egen del anser jag mig icke böra förorda någon ändring i detta avseende. Vad angår stadgandets formella utformning är det med hänsyn till de skiftande förhållandena icke möjligt att i lagen göra någon fullständig uppräknig av de personalkategorier, som skola vara undantagna från lagens tillämpningsområde. Det avgörande är nämligen icke tjänstens benämning utan den ställning inom företaget som vederbörande intager. Även hovmästare och därmed likställda befattningshavare kunna ibland intaga en så markant överordnad ställning att de vid lagens tillämpning måste anses likställda med företagsledare och personalchefer. Liksom hittills torde det få överlämnas åt arbetarskyddsstyrelsen att i tveksamma fall avgöra, huruvida så är förhållandet.

4 §.

I denna paragraf stadgas, att arbetsgivare icke må använda arbetstagar till arbete under längre tid, raster och måltidsuppehåll oräknade, än 144 timmar under loppet av tre kalenderveckor. Arbetstiden må under en tidrymd av 24 timmar, räknat från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid påföljande dag, ej överstiga 11 timmar.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

Den i förevarande lagrum föreskrivna treveckorsberäkningen har berörts i flera av yttrandena till arbetarskyddsstyrelsen.

Sveriges konditorförening och *Handelns arbetsgivareorganisation* framhålla sålunda, att arbetet i konditorier ofta utfördes i två skift och att det därför i de flesta fallen vore lämpligare att beräkna arbetstiden i genomsnitt för två veckor än för tre veckor. Visserligen tolkades stadgandet så, att arbetstiden finge beräknas till 96 timmar för tvåveckorsperiod, men denna tolkning vore icke tillräckligt känd av de arbetsgivare som hade att tillämpa lagen. Det förekomme nämligen inom serveringsbranschen åtskilliga mindre företag, som ej vore anslutna till någon arbetsgivarorganisation och som således ej erhöle informationer därifrån. Vid översyn av lagen borde därför övervägas, om ej i själva lagtexten borde angivas, att arbetstiden skulle beräknas per treveckorsperiod eller kortare period.

Enligt *Svenska turisthotellens riksförbund*, i vars yttrande *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter* och *Svenska arbetsgivareföreningen* instämt, kunde det icke vara rimligt, att turisthotell och pensionat av säsongbetonad karaktär, vilka hade en synnerligen ojämn besöksfrekvens och därmed en ojämn arbetsbelastning, skulle åläggas att fördela arbetstimmarna på samma sätt som företag av mera allmän karaktär. De

nästan oöverbärliga svårigheter, som uppstått med treveckorsperioderna, skulle kunna avsevärt överbärlas, om säsongföretagen hade rätt att fördela arbetstiden på sexveckorsperioder. Förbundet erinrar i detta sammanhang om att de bestämmelser, som gällde för de svenska turistshotellet, vore helt okända i andra om den utländska turistströmmen konkurrerande länder och att turistshotellet i dessa länder därför hade större möjlighet att bereda de resande den service som erfordrades. Jämväl *Svenska turistföreningen* har — dock utan att framställa något yrkande — framhållit, att arbetstidsbestämmelserna särskilt vid föreningens fjällanläggningar medfört stora svårigheter.

För egen del erinrar *arbetarskyddsstyrelsen* om att frågan om tvåveckorsberäkning av arbetstiden för konditorier behandlades vid 1947 års lagrevision. Arbetsrådet hade därvid vitsordat, att 4 § i 1944 års hotellarbetstidslag — som i fråga om treveckorsberäkningen helt överensstämde med 4 § i den nu gällande lagen — av rådet tolkats så, att arbetstiden utan särskilt tillstånd finge beräknas i genomsnitt för kortare tid än tre veckor, t. ex. för två veckor. Denna tolkning hade förestavats av rent praktiska motiv och stode i överensstämmelse med de uttalanden, som rådet tidigare gjort angående tillämpningen av motsvarande bestämmelse i 4 § andra stycket allmänna arbetstidslagen. Arbetsrådet hade därför funnit, att komplettering av lagen på ifrågakvarande punkt icke vore erforderlig. Härtill anslöte sig *arbetarskyddsstyrelsen*.

Styrelsen framhåller vidare, att hittills kunna erfarenheter av lagens verkningar icke givit stöd för uppfattningen, att en beräkning av arbetstiden för längre tid än tre veckor i allmänhet skulle vara erforderlig. I de enstaka fall då så kunde vara erforderligt — det torde här bli fråga om turists hotell och därmed jämförliga företag med utpräglad säsongbelastning — hade styrelsen möjlighet att medgiva av behovet påkallat undantag.

Lagens stadgande att r a s t e r o c h m å l t i d s u p p e h å l l icke skola inräknas i arbetstiden har föranlett uttalanden i flera yttranden till *arbetarskyddsstyrelsen*.

Enligt *Sveriges centrala restaurangaktiebolag* och *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter*, i vars yttrande *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska turistshotellets riksförbund* instämt, borde stadgandet ändras, så vitt anginge nattportier och nattvakmästare å hotell. Det vore nämligen synnerligen svårt att på förhand fastställa exakta tidpunkter för måltidsraster för denna personal, som i allmänhet hade riklig tid att ostörd intaga sina måltider. Med hänsyn härtill borde hithörande bestämmelser givas sådan avfattning, att bruttoarbetstiden, inkluderande måltidsraster, för tre arbetsveckor under nattjänst finge uttagas utan angivande av måltidsrasternas förläggning och längd.

Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger, i vars yttrande *Tjän-*

stemännens centralorganisation instämt, framhåller, att måltidsuppehållen — vilka skulle vara sådana uppehåll i arbetet under vilka den anställda vore skyldig att för passningstjänst befinna sig på arbetsplatsen eller i dess omedelbara närhet — i själva verket blivit faktisk arbetstid. Det synes därför orimligt att dessa s. k. uppehåll skulle frånräknas arbetstiden. Den största olägenheten hade emellertid vållats av att ordalagen i 4 § visserligen syntes angiva att måltidsraster alltid måste finnas vid sidan av måltidsuppehåll men att det icke framginge i vilken utsträckning måltidsuppehåll vore medgivna. Det vore därför önskvärt att — om icke undantaget kunde begränsas att gälla endast måltidsraster — föreskrift meddelades därom att de från bruttoarbetstiden avdragna måltidsuppehållen icke finge uppgå till mer än sex timmar för treveckorsperiod.

Yrkesinspektören i första distriktet anför beträffande denna fråga.

Det som alltid synes vålla svårigheter är begreppet raster och måltidsuppehåll. Restaurangpersonalen intager ofta sina måltider på resp. avdelning. Finns matrum, uppsökes detta möjligen av den lägre personalen och serveringspersonalen. Det hör däremot till undantagen, att den yrkesutbildade personalen uppsöker matrummen. Detta har flera orsaker bl. a. den, att befintliga matrum i allmänhet äro alltför små och föga inbjudande, men även därför att det icke finns någon avbytare utan vederbörande måste passa sin syssla under måltiden. Detta senare gäller i särskilt hög grad kassörskor och kontrollörskor. Vid framläggandet av propositionen till gällande restaurangarbetstidslag förklarade departementschefen, att därest måltiderna intagas under pågående arbete, något måltidsuppehåll, som får frånräknas bruttoarbetstiden, icke kan anses föreligga. Det är emellertid ingen tvekan om, att måltider av ovannämnt slag i praktiken dragas ifrån bruttoarbetstiden och det torde komma att dröja avsevärd tid innan det i arbetstidslagen användas begreppet raster och måltidsuppehåll verkligen tränger igenom. Ifrågasättas kan därför om icke begreppet måltidsuppehåll borde tolkas mindre restriktivt.

Arbetskyddsstyrelsen hänvisar i fråga om nattvaktmästarnas arbetstid till följande uttalande av arbetsrådet vid 1947 års lagrevision.

Det föreligger otvivelaktigt svårigheter att för nattvaktmästare (nattportierer, nattvakter) på förhand exakt bestämma längden av den tid, som åtgår för raster och måltidsuppehåll, samt förläggningen av desamma. Svårigheterna synas emellertid icke vara av den grad, att de kunna berättiga till att man för en enstaka personalgrupp frångår den eljest inom arbetstidslagstiftningen tillämpade principen om nettoarbetstid och inför en bruttobestämning av arbetstiden. Vad beträffar rasternas och måltidsuppehållens längd lär utan hinder av lagen av praktiska skäl kunna tillämpas den ordningen, att på förhand bestämmas vilken genomsnittlig tid för dygn eller annan tidsperiod, som beräknas åtgå för raster. Härigenom skulle man komma fram till en nettoarbetstid.

Med anledning av det yrkande, som framställts av Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger, uttalar arbetskyddsstyrelsen, att det knappast vore möjligt att slopa regeln om att måltidsuppehåll skulle likställas

med rast. Det kunde icke förnekas att måltidsuppehåll från rekreationssynpunkt icke hade samma värde som raster i egentlig mening, och det kunde med hänsyn härtill vara skäligt att sammanlagda tiden för måltidsuppehåll under en vecka eller annan tillämplad period icke gjordes för lång. Då förhållandena på detta område emellertid torde gestalta sig olika inom skilda typer av företag, syntes det vara svårt att lagstiftningsvägen införa en begränsning, som icke medförde olägenheter i praktiken. Spörsmålet syntes lämpligen böra lösas avtalsvägen.

Även stadgandet, att arbetstiden icke må överstiga 11 timmar för dygn, har berörts i flera yttranden till arbetarskyddsstyrelsen.

Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, i vars yttrande *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska turisthotellens riksförbund* instämt, föreslår att dygnsmaximeringen helt slopas samt anför.

Erfarenheter ha visat att den i lagen införda bestämmelsen om begränsning till 11 timmars arbetstid per dygn medfört avsevärda svårigheter för vissa företag och även varit till men för viss personal. Särskilt ha svårigheterna yppat sig, då personalen inom företagens små personalgrupper haft sina fridagar och erforderliga tillfälliga ersättare ej kunnat anskaffas. En dygnsmaximering till 11 timmar kan vidare ej anses skälig för sådana nattvakter, som under en väsentlig del av natten få åtnjuta vila, ostörd av allt egentligt arbete. Även för de anställda har bestämmelsen medfört olägenheter i det att den visat sig utgöra ett hinder för ett lämpligt anordnande av fritiden, bl. a. har bestämmelsen vid vissa företag omöjliggjort det tidigare praktiserade systemet med två helt fria arbetsdagar per vecka och i stället nödvändiggjort en anordning med uppdelning av tiden under arbetsdagarna i två skift, varvid uppehållen mellan skiften ej rationellt kunnat utnyttjas av personalen.

Sveriges konditorförening, *Handelns arbetsgivareorganisation* och *Stockholms kaféidkareförening* anse, att ifrågavarande bestämmelse borde ändras så att arbetstiden en dag i veckan finge utgöra 12 timmar. Som skäl härför åberopas, att konditoriföretagen i allmänhet hölles öppna ett relativt högt antal timmar per dygn, vilket nödvändiggjorde en uppdelning av personalen på två skift. På söndagarna, då affärstiden oftast vore kortare, föreläge däremot ett stort behov av endast ett skift. Begränsningen av arbetstiden till 11 timmar för dygn lade i stor utsträckning hinder i vägen för ett sådant arrangemang. Även *Föreningen allmännyttiga kafébolag* förordar en uppjukning av den gällande dygnsmaximeringen.

Arbetarskyddsstyrelsen framhåller, att frågan om dygnsmaximeringen var föremål för behandling vid 1947 års revision av lagen och att argumenteringen mot 11-timmarsgränsen därvid i stort sett var densamma som i de till styrelsen nu avgivna yttrandena. För egen del anser styrelsen, att förefintligt behov av att överskrida 11-timmarsgränsen liksom hittills bör tillgodoses dispensvägen.

Remissyttrandena.

I sina yttranden över arbetarskyddsstyrelsens förslag ha *Sveriges konditorförening, Handelns arbetsgivareorganisation, Svenska turisthotellens riksförbund, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges centrala restaurangaktiebolag och Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger* vidhållit sina hos arbetarskyddsstyrelsen framställda yrkanden. *Aktiebolaget Trafikrestauranger* har förenat sig med vad som anförts av Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter samt Sveriges centrala restaurangaktiebolag, varjämte *Tjänstemännens centralorganisation* hänvisat till det yttrande, som avgivits av Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger.

Enligt *Sveriges kafé- och konditoriägareförbund* skulle en beräkning av arbetstiden för sexveckorsperioder medföra stora fördelar för såväl företagare som de anställda. Förbundet hemställer därför om ändring av lagen i denna riktning. I andra hand yrkas, att bestämmelser om tvåveckorsberäkning måtte införas i lagen vid sidan av reglerna om treveckorsberäkning. Vidare hemställer förbundet, att dygnsmaximeringen slopas eller, om detta icke låter sig göra, bestämmas till 13 timmar.

Föredraganden.

De bestämmelser i 4 § hotellarbetstidslagen, mot vilka erinringar framstälts i detta ärende, funnos upptagna redan i 1944 års hotellarbetstidslag och underkastades en ingående granskning vid tillkomsten av den nu gällande lagen. Vid den allmänna översyn av arbetstidslagstiftningen, som arbetstidsutredningen har i uppdrag att verkställa, torde dessa bestämmelser ånyo bli föremål för en grundlig prövning från skilda utgångspunkter. Med hänsyn härtill och då den föreliggande utredningen icke bibragt mig övertygelsen att någon omedelbar ändring i de nu gällande reglerna är av behovet påkallad, förordar jag i likhet med arbetarskyddsstyrelsen att de nuvarande bestämmelserna i 4 § överföras till den nya lagen i oförändrat skick.

5 § 2 mom. och 6 § första stycket.

Enligt 5 § 2 mom. äger arbetarskyddsstyrelsen under vissa förutsättningar lämna medgivande till att den ordinarie arbetstiden utsträcker.

I 6 § första stycket föreskrives, att arbetstagare vid nödtillfällen må användas till arbete å övertid samt att anmälan om sådant arbete, dess anledning, omfattning och varaktighet skall göras till arbetarskyddsstyrelsen inom två dygn från arbetets början.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

I sitt yttrande till arbetarskyddsstyrelsen uttalar *yrkesinspektören i nionde distriktet*, att medgivande enligt 5 § 2 mom. i vissa fall syntes kunna

lämnas av vederbörande yrkesinspektör och att anmälan jämlikt 6 § första stycket utan olägenhet kunde ske till denne.

Arbetskyddsstyrelsen framhåller, att det vore en allmän regel inom arbetskyddslagstiftningen att rätten till dispensgivning vore förbehållen den centrala myndigheten. Det syntes styrelsen riktigast att frågan om delegering i större eller mindre omfattning av denna rätt icke upptoges till behandling vid revision av förevarande speciella arbetstidslag utan eventuellt bleve föremål för överväganden vid den pågående översynen av arbetstidslagstiftningen i dess helhet. Detsamma gällde anmälan jämlikt 6 § första stycket.

Föredraganden.

För egen del finner jag ej skäl att föreslå någon ändring i nu förevarande stadganden.

7 §.

Såsom framgår av den förut lämnade översikten över gällande bestämmelser får enligt 7 § 2 mom. allmän övertid utan tillstånd uttagas av arbetstagare som fyllt 18 år. Däremot fordras enligt 7 § 4 mom. tillstånd av arbetskyddsstyrelsen för att uttaga motsvarande övertid av minderåriga, som fyllt 16 men ej 18 år.

Det kan anmärkas att enligt arbetstidslagen för detaljhandeln allmän övertid får uttagas utan tillstånd av såväl vuxna som minderåriga över 16 år.

Arbetskyddsstyrelsens utredning.

I sitt yttrande till arbetskyddsstyrelsen påpeka *Sveriges konditorförning* och *Handelns arbetsgivareorganisation*, att konditoriernas butiks-, serverings- och kökspersonal fölle under två olika lagar, hotellarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln. Det hade visat sig opraktiskt och olägligt, att bestämmelserna i de båda lagarna ej vore lika vad anginge möjligheten att använda minderårig arbetskraft till övertidsarbete. Några skäl kunde icke åberopas för att den personal, som fölle under hotellarbets-tidslagen, i detta hänseende skulle behandlas annorlunda än den personal, som fölle under arbetstidslagen för detaljhandeln åtminstone såvitt anginge företag av mindre storleksordning. Med anledning härav hemställdes om sådan ändring i hotellarbetstidslagen, att exempelvis springflickor och brickflickor vid konditoriföretagen kunde användas till övertidsarbete enligt 7 § 2 mom. oberoende av ålder.

Arbetskyddsstyrelsen anser sig i nuvarande läge icke kunna tillstyrka den föreslagna lagändringen samt anför härom.

Gränsdragningen mellan tillämpningsområdet för arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer, å ena sidan, och arbetstidslagen för detaljhandeln, å andra sidan, har visat sig medföra svårigheter av praktisk natur.

och det förekommer, såsom organisationerna anföra, att personal i en och samma rörelse faller under olika arbetstidslagar. Olägenheten, som uppmärksammades redan vid genomförandet av 1944 års arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, synes knappast kunna undgås på annat sätt än genom att de båda lagarna, eventuellt tillsammans med den allmänna arbetstidslagen, sammanslås till en lag. Detta spörsmål torde komma att upptagas till behandling av arbetstidsutredningen.

Remissyttrandena.

I sitt yttrande över arbetarskyddsstyrelsens förslag ha *Sveriges konditorförening* och *Handelns arbetsgivareorganisation* icke framställt några erinringar mot förslaget i nu förevarande avseende.

Föredraganden.

Enligt allmänna arbetstidslagen kräves tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen för att få använda minderåriga, som fyllt 16 men ej 18 år, till övertidsarbete. Däremot lägger arbetstidslagen för detaljhandeln icke hinder i vägen för arbetsgivare att använda minderåriga till övertidsarbete i samma omfattning som vuxna. Anledningen till denna avvikelse från den allmänna arbetstidslagen är att arbete i detaljhandeln ansetts vara mera omväxlande och mindre tröttande än industriarbete.

Vid anmälan av 1944 års hotellarbetstidslag anförde föredragande departementschefen, att serveringspersonalens arbete ofta vore jäktigt och påfrestande samt bedreves i hygieniskt mindre tillfredsställande lokaler. Departementschefen ansåg därför sådana omständigheter, som anförts som motiv för att i fråga om detaljhandelsarbete i nu förevarande avseende jämställa vuxna och minderåriga arbetstagare, icke vara för handen utan att det förelåge större anledning att jämställa denna personals arbete med industriarbete. På grund härav förordades att den allmänna arbetstidslagens regler — med visst undantag, varom nu icke är fråga — skulle gälla även på förevarande arbetsområde. Mot detta förslag framställde riksdagen icke någon erinran.

Skäl synas mig icke föreligga att nu vidtaga någon ändring i detta hänseende.

8 och 11 §§.

I 8 § första stycket föreskrives, att arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt fastställt formulär. I andra stycket stadgas, att arbetsgivare är skyldig att inom viss tid göra anteckningar i sådan övertidsjournal rörande arbetstagares användande till arbete å övertid. Arbetarskyddsstyrelsen äger dock föreskriva att anteckning om övertidsarbete får verkställas på annat sätt. I fråga om förberedelse- eller avslutningsarbete å övertid är arbetsgivaren icke skyldig att göra dylik anteckning, om övertiden är behörigen upptagen på arbetstidsschema.

Arbetstidsschema skall enligt 11 § 2 mom. finnas anslaget på lämplig plats på arbetsstället och för varje arbetstagare eller grupp av arbetstagare med samma arbetstidsindelning angiva tiderna för arbetets början och slut samt de tider, som äro anslagna för arbetstagarnas måltider, och längden av den tid, över vilken varje arbetstagare härför förfogar.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

I sitt yttrande till arbetarskyddsstyrelsen framhåller *Landsorganisationen* med instämmande av *Sverges hotell- och restaurangpersonals förbund* och *Svenska handelsarbetareförbundet*, att arbetsgivarna ofta underlåte att å arbetstidsschema anteckna den övertid, som enligt lagen finge antecknas å sådant schema. Många arbetsgivare anslog över huvud ej schema; och i de fall där uppsatt schema avlägsnades och förkomme kunde eventuell övertid icke längre kontrolleras. På detta otillfredsställande förhållande kunde endast rådas bot om all övertid antecknades i övertidsjournalen. Genom bestämmelser om obligatoriskt hållande av journal borde i möjligaste mån förhindras, att övertidens redovisning i något fall uraktlättes.

Även enligt *Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger*, till vars yttrande *Tjänstemännens centralorganisation* hänvisat, borde i lagen införas en tvingande bestämmelse om förande av övertidsjournal.

Yrkesinspektören i första distriktet anför.

Övertidsjournal är ett för de flesta restaurangarbetsgivare okänt begrepp. Det förklaras allmänt, att övertid icke förekommer. För den inspekterande är det ytterligt svårt kontrollera denna uppgift, då skyddsombud ännu förekomma ytterst sällan på restaurangerna. Det är troligt, att extra personal användes i stor utsträckning för övertidsarbetet, i varje fall är det f. n. med den förbistring som råder på arbetsmarknaden ytterligt svårt att få någon klarhet i denna fråga. Möjligen skulle en förbättring betr. förande av övertiden ernås, därest restaurangerna under alla förhållanden voro skyldiga anskaffa och på arbetsstället förvara övertidsjournal.

Jämväl yrkesinspektören i andra distriktet framhåller, att övertidsjournal oftast icke föres.

Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, i vars yttrande *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska turisthotellens riksförbund* instämt, anser, att de nu gällande föreskrifterna om arbetstidsschema äro för långtgående. Om lagen skulle följas skulle arbetstidsschema behöva uppsättas för varje tillfällig arbetstagare, även om denne vore sysselsatt någon enstaka timme, vilket vore opraktiskt och tidsödande. Det syntes lämpligt, att arbetstidsschema icke behövde uppsättas för arbetstagare med oregelbunden sysselsättning av kort varaktighet. Liknande undantag borde göras för arbetstagare i festväning, vilket arbete på grund av dess oregelbundna natur icke kunde fixeras på förhand.

Enligt *yrkesinspektörerna i sjätte och sjunde distrikten* vore det ur

kontrollsynpunkt önskvärt, att fastställt formulär användes för arbetstids-schema, så uppställt att därav klart framginge såväl brutto- som netto-arbetstiden per treveckorsperiod. Å arbetstidsschemat borde enligt yrkesinspektören i sistnämnda distrikt finnas särskild plats för anteckning angående raster.

Arbetskyddsstyrelsen anför beträffande bestämmelserna i 8 §.

Det är en genomgående bestämmelse inom arbetstidslagstiftningen, att arbetsgivaren icke är skyldig att i övertidsjournal anteckna övertid enligt 7 § 1 mom. i respektive lagar (förberedelse- och avslutningsarbeten m. m.), om sådan övertid är behörigen upptagen å arbetstidsschema. Styrelsen anser sig icke beredd att för restaurangarbetstidslagens del föreslå någon ändring härutinnan.

I socialstyrelsens år 1943 avlämnade förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer upptogs under 8 § ett stadgande, att övertidsjournal *skulle* anskaffas av arbetsgivaren. I anledning av erinringar mot det föreslagna stadgandet, som framfördes av riksförsäkringsanstalten, inflöt i den kungl. propositionen och sedermera i lagen i stället den föreskriften, att sådan journal *borde* anskaffas av arbetsgivaren. Med hänsyn härtill anser styrelsen skäl icke föreligga att nu framkomma med förslag till ändring i den av landsorganisationen och tjänstemannaförbundet angivna riktningen. Det må emellertid framhållas, att den nuvarande formuleringen av bestämmelsen, enligt vad som uppgivits från arbetstagarhåll, mångenstädes givit anledning till den missuppfattningen, att arbetsgivaren över huvud taget icke, alltså ej ens om övertid uttagits, vore skyldig att anskaffa övertidsjournal. Enligt styrelsens mening giver den i 8 § av den allmänna arbetstidslagen använda formuleringen tydligare vid handen, att arbetsgivare, som uttager övertid, är pliktig att ha övertidsjournal tillgänglig.

På grund av vad sålunda anförts föreslår styrelsen, att första stycket i 8 § utgår och att en därav betingad jämkning av ordalagen i andra stycket av paragrafen vidtages.

I fråga om bestämmelserna i 11 § 2 mom. anför styrelsen.

Enligt styrelsens mening kan det knappast bli fråga om att å schema anslå arbetstiden för arbetstagare, vars anställningstid är av mycket kort varaktighet, t. ex. några dagar, eller vars tjänstgöring är i hög grad oregelbunden. Det synes emellertid icke nödvändigt att införa ett uttryckligt stadgande härom i lagen.

Förhållandena inom skilda företag och typer av företag äro så varierande att det icke är lämpligt att, såsom yrkesinspektören i sjunde distriktet finner önskvärt, fastställa ett särskilt formulär för arbetstidsschema. Styrelsen finner det ej heller nödvändigt att belasta schemat med ytterligare anteckningar utöver dem, som redan skola göras enligt gällande lag.

Remissyttrandena.

I sina yttranden över arbetskyddsstyrelsens förslag vidhålla *Landsorganisationen, Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Svenska arbetsgivareför-*

eningen och Svenska turisthotellens riksförbund sina till styrelsen framställda yrkanden. Aktiebolaget trafikrestauranger åberopar vad som anförts av Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter.

Föredraganden.

Med hänsyn till att hela arbetstidslagstiftningen är föremål för en allmän översyn, som bl. a. syftar till att åstadkomma större enhetlighet i fråga om arbetstidens reglering, är jag icke beredd att för hotellarbetstidslagens del föreslå någon saklig ändring i gällande bestämmelser om övertidsjournal och arbetstidsschema. Frågan om behovet av ändrade regler härutinnan synes utan större olägenhet kunna anstå för att prövas i ett större sammanhang, sedan arbetstidsutredningen slutfört sitt arbete. Vad angår den av arbetarskyddsstyrelsen föreslagna omredigeringen av 8 § i formellt avseende är att märka, att samma formulering användes i detta lagrum som i motsvarande lagrum i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln. Med anledning härav och då den nuvarande lydelsen icke synes behöva giva anledning till missförstånd om bestämmelsens rätta innebörd anser jag icke skäl föreligga att föreslå någon omformulering av stadgandet.

9 §.

I första stycket av denna paragraf lämnas föreskrifter angående arbetsrådets sammansättning vid handläggning av ärenden enligt hotellarbetstidslagen. Andra stycket innehåller en hänvisning till 9 § allmänna arbetstidslagen, vari finnas bestämmelser om arbetsrådets handläggning av förekommande ärenden, om beslutförhet, hörande av vittnen, klagorätt m. m.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

Arbetarskyddsstyrelsen anför.

Med hänsyn till att arbetsrådets befogenheter och uppgifter fr. o. m. den 1 januari 1949 övertagits av styrelsen måste ändring i paragrafen vidtagas. Motsvarande spörsmål mötte vid 1948 års revision av butikstängningslagen (prop. 248/1948, sid. 102), därvid frågan om partsrepresentationens ordnande i styrelsen ansågs böra regleras i administrativ ordning. För restaurangarbetstidslagens del torde spörsmålet böra lösas på samma sätt. I likhet med vad som gäller enligt butikstängningslagen torde emellertid i lagen böra föreskrivas att styrelsens beslut ej må överklagas.

I anslutning härtill föreslår arbetarskyddsstyrelsen, att 9 § erhåller följande lydelse.

I handläggningen hos arbetarskyddsstyrelsen av ärende, som avses i denna lag, skola i den omfattning och den ordning Konungen bestämmer såsom ledamöter i styrelsen deltaga, förutom en eller flera befattningshavare i styrelsen, särskilt utsedda representanter för arbetsgivare och arbetstagare.

Över arbetarskyddsstyrelsens beslut enligt denna lag må klagan icke föras.

I detta sammanhang må anmärkas att arbetarskyddsstyrelsen föreslår, att ordet arbetsrådet även på andra ställen i den gällande lagtexten utbytes mot ordet arbetarskyddsstyrelsen.

Här må slutligen nämnas, att arbetarskyddsstyrelsen förordar en formell jämkning i lagen jämväl av den anledningen, att 1912 års lag om arbetarskydd ersatts med arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Föredraganden.

Såsom redan tidigare framhållits ha genom lag den 21 juli 1948 (nr 598) de uppgifter och befogenheter, som förut tillkommit arbetsrådet, den 1 januari 1949 överflyttats på arbetarskyddsstyrelsen. Av innehållet i nämnda lag följer att vad i hotellarbetstidslagen stadgas om arbetsrådet numera avser arbetarskyddsstyrelsen; någon ändring av sistnämnda lag för att angiva att så är förhållandet är alltså icke erforderlig. Det är ej heller nödvändigt att företaga någon ändring i den gällande lagtexten av den anledningen, att 1912 års lag om arbetarskydd ersatts av den nya arbetarskyddslagen; jag får härutinnan hänvisa till övergångsbestämmelserna till sistnämnda lag. Det anförda utesluter givetvis icke att de av arbetarskyddsstyrelsen föreslagna redaktionella ändringarna likväl genomföras. Såsom framgår av det förut anförda har jag emellertid ej funnit skäl att föreslå några sakliga ändringar i den nu gällande lagen, och det synes därför vara önskvärt att lagen förlänges i helt oförändrat skick; därigenom framgår lättast att någon ändring av de nuvarande bestämmelserna icke åsyftas. Då dessutom hotellarbetstidslagens lydelse i nu förevarande avseende helt överensstämmer med lydelsen av allmänna arbetstidslagen, lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln samt härjämte hela arbetstidslagstiftningen är föremål för översyn, anser jag skäl knappast föreligga att vidtaga ifrågavarande ändringar i hotellarbetstidslagen. I enlighet med vad förut anförts förordar jag därför att den nuvarande lagen göres definitiv genom att tidsbegränsningen i fråga om giltighetstiden för den gällande lagen undanröjes.

Samtidigt med att den nu gällande hotellarbetstidslagen antogs genomfördes vissa däremot korresponderande ändringar i allmänna arbetstidslagen. Dessa ändringar — som avse jämkning av 1 § andra stycket k) och upphävande av 10 § 1 mom. — gälla i likhet med hotellarbetstidslagen endast för tiden till och med utgången av år 1950. Ifrågavarande ändringar böra nu slutgiltigt genomföras.

På föredragning av chefen för socialdepartementet har den 17 februari 1950 till lagrådet remitterats ett inom socialdepartementet utarbetat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § allmänna arbetstidslagen. Nämnda förslag innebär att de nu under 1 § andra stycket f) allmänna

arbetstidslagen förekommande orden »ävensom flottning» den 1 januari 1951 skola utgå ur lagen, varigenom således flottningsarbetet — i den utsträckning som framgår av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 17 februari 1950 — blir underkastat laglig arbetstidsreglering. Beslut enligt 3, 5, 6, 7 eller 10 § allmänna arbetstidslagen, vilket påkallas med hänsyn till den sålunda förordade ändrade lydelsen av 1 § i lagen, föreslås skola få meddelas efter den 31 augusti 1950, dock med verkan tidigast fr. o. m. den 1 januari 1951.

Med hänsyn till att såväl det nu föreliggande förslaget som det till lagrådet remitterade förslaget avser ändring av 1 § allmänna arbetstidslagen, torde båda förslagen få i sinom tid anmälas för riksdagen i en och samma proposition. För den skull torde det nu aktuella förslaget till ändring i allmänna arbetstidslagen böra avfattas med beaktande jämväl av vad som förordats i det till lagrådet tidigare remitterade förslaget.

I enlighet med det anförda ha inom socialdepartementet utarbetats förslag till

1) lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning; samt

2) lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.

Föredraganden hemställer härefter att lagrådets utlåtande över nämnda båda lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.

¹ Denna bilaga, som är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 24 mars 1950.

Närvarande:

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 9 mars 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 februari 1950, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning*.

Vidare hade enligt lagrådet den 23 mars 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 17 mars 1950, Kungl. Maj:t förordnat, att för ändamål, som nyss sagts, lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning; samt*

2) *lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av chefen för socialdepartementets rättsavdelning, hovrättsrådet Y. Samuelsson.

Lagrådet lämnade förslagen — de förslag som avse lagen om arbetstidens begränsning sådana de vid den senare remissen utformats i en gemensam lagtext — utan anmärkning.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, lagrådets den 24 mars 1950 avgivna utlåtande över dels det den 17 februari 1950 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* dels ock de den 17 mars 1950 till lagrådet remitterade förslagen till *lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* och *lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer*.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslagen — de förslag som avse lagen om arbetstidens begränsning sådana de vid den senare remissen utformats i en gemensam lagtext — utan anmärkning hemställer föredraganden, att de den 17 mars 1950 till lagrådet remitterade förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lemne.
